МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА МИТНОЇ СПРАВИ

КАФЕДРА МИТНОЇ СПРАВИ ТА ТОВАРОЗНАВСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «УДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ»

Здобувача вищої освіти *бакалаврського* рівня, *4* курсу, групи *ММБ-20-1*

спеціальності *073 Менеджмент*

освітня програма *Менеджмент митної справи*

_____ **Усмонової Мехрангез Іскандарівни**

(підпис)

Науковий керівник _____ **Мельник О.В.,** *д.е.н., професор*

(підпис)

Гарант освітньо-професійної

програми _____ **Мельник О.В.,** *к.е.н., доцент*

(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри митної справи та товарознавства

протокол від «29» 05 2024 № 13

Завідувач

кафедри _____ **Зубрицький А.І.**, *к.е.н.*

(підпис)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 7 11. 06. 2024

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ До захисту

(дата) (підпис) (до захисту, на доопрацювання

Результат захисту відмінно 13.06.2024

(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Дейнеко Я.В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ Гребенюк О

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Мінєєвченко Т

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Мельник О.В

(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	Від 0 до 10			
2. Роздатковий матеріал	Від 0 до 5			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	Від 0 до 25			
4. Апробація (участь у конференціях)	Від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	Від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	Від 0 до 100	98		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П. І. П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
98	A	5	12.06.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Факультет/навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Менеджмент митної справи

Затверджую
Завідувач кафедри **Гребельник О.П.**

«_____»_____2023 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти
Усмонової Мехрангез Іскандарівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проєкту)
Удосконалення напрямів діяльності митних органів
Затверджена наказом ректора від «24» 10 2023 р. № 1429
2. Строк здачі закінченої роботи_____
3. Мета роботи – розгляд теоретичних засад та практичної діяльності митних органів в Україні для виявлення проблемних аспектів та розроблення рекомендацій щодо їхнього удосконалення для забезпечення більшої ефективності та відповідності сучасним вимогам.
Об'єкт дослідження – сукупність фінансово-економічних відносин, котрі виникають в процесі удосконалення напрямів діяльності митних органів в Україні.
Предметом дослідження – удосконалення напрямів діяльності митних органів.
Орієнтовна база дослідження – Державна митна служба України.
4. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, підручники, монографії, наукові статті. У якості інформаційного забезпечення становлять вітчизняні та зарубіжні видання, що відображають результати теоретико-методологічних розробок, законодавчі акти, офіційні дані Державної митної служби України, що визначають державну митну політику та роботу митних служб.
5. Перелік графічного матеріалу: 11 таблиць, 27 рисунків.
6. Зміст випускної кваліфікації (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
Теоретичні основи функціонування митних органів;
Сутність та функції системи управління митними органами в Україні;
Аналіз надходжень митних платежів до Державного бюджету України;
Оцінка ефективності діяльності митних органів;
Напрями удосконалення діяльності митних органів в Україні.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів робо	
		За планом	Фактичн
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану кваліфікаційної роботи	02.10.2023	02.10.202
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	20.10.2023	20.10.202
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2023	06.11.202
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2024	06.02.202
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	02.03.2024	02.03.202
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2024	03.04.202
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2024	23.04.202
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2024	02.05.202
9	Попередній захист роботи	14.05.2024	14.05.202
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2024	27.05.202
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	31.05.2024	31.05.202
12	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2024	05.06.202
13	Захист роботи	10-13. 06. 2024	10-13. 06. 20

4. Дата видачі завдання «06» листопада 2023 р.

5. Науковий керівник кваліфікаційної роботи(проєкту) **Мельник О.В.**
(підпис) (прізвище,ініціали)

6. Гарант освітньо-професійної програми **Мельник О.В.**
(підпис) (прізвище, ініціали

7. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти **Усмонова М.І**
(підпис) (прізвище, ініціали)

ННІ економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Усмонова Мехрангез Іскандарівна

Курс/група _____ММБ-20-1_____

Тема кваліфікаційної роботи:

Удосконалення напрямів діяльності митних органів.

П. І. Б. наукового керівника

Мельник Олена Володимирівна

Дата захисту:

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 100,00% Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилання, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 0,00%, цитат 1,00%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі М. Іщук

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
студентки 4 курсу
спеціальність 073 Менеджмент
кафедри митної справи та товарознавства
Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету

УСМОНОВОЇ МЕХРАНГЕЗ ІСКАНДАРІВНИ
«Удосконалення напрямів діяльності митних органів»

Актуальність даної теми визначається необхідністю адаптації до сучасних економічних умов та міжнародних стандартів. Сьогодні митні органи виконують ключову роль у забезпеченні економічної безпеки країни, сприяючи міжнародній торгівлі та захищаючи внутрішній ринок. Постійне вдосконалення митних процедур сприяє зниженню часу і витрат на перетин кордону, що є важливим чинником для бізнесу та інвесторів. В умовах глобалізації та зростання обсягів міжнародної торгівлі, митні органи повинні ефективно боротися з контрабандою та іншими правопорушеннями. Використання новітніх технологій та інформаційних систем допомагає підвищити прозорість і ефективність митних процедур. Крім того, удосконалення діяльності митних органів сприяє зміцненню співпраці з міжнародними організаціями та партнерами. Все це вимагає проведення комплексних досліджень та аналізу, що допоможе визначити оптимальні шляхи розвитку митної справи.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці нових підходів до оптимізації митних процедур, які враховують сучасні виклики та тенденції міжнародної торгівлі. У роботі здійснено оцінку ефективності діяльності митних органів. Крім того, розроблено рекомендації щодо вдосконалення адміністративного реформування у сфері митної діяльності з метою підвищення її прозорості та підзвітності.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. Під час виконання кваліфікаційної роботи питання було розглянуто в повному обсязі. При цьому були вирішені наступні завдання: охарактеризовано теоретичні основи функціонування митних органів; визначено сутність та функції системи управління митними органами в Україні; проаналізовано надходження митних платежів до Державного бюджету України; здійснено оцінку ефективності діяльності митних органів; висвітлено напрями удосконалення митних діяльності митних органів в Україні. Кваліфікаційна робота містить 26 рисунків, 12 таблиць, 3 додатки. Список використаних джерел містить 40 найменувань.

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)

Кваліфікаційна (дипломна) робота студентки Усмонової Мехрангез Іскандарівни є змістовним і комплексним дослідженням, яке присвячено актуальній темі удосконаленні напрямів діяльності митних органів.

Структура дипломної роботи відповідає назві. В логічній послідовності досліджені питання плану. У роботі було проаналізовано теоретичні засади та практичні діяльності митних органів в Україні для виявлення проблемних аспектів та розроблення рекомендацій щодо їхнього удосконалення для забезпечення більшої ефективності та відповідності сучасним вимогам.

В першому розділі досліджуються теоретичні аспекти діяльності митних органів.

Другий розділ бакалаврської роботи присвячено аналізу діяльності митних органів в Україні.

У третьому розділі бакалаврської роботи обгрунтовано напрями удосконалення діяльності митних органів в Україні.

Виконана робота за змістом і структурою відповідає завданню та методичним рекомендаціям. Результати дослідження сприятимуть просуванню співпраці між митними органами та міжнародними митними інституціями в галузі інформаційних технологій.

Випускна кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту та заслуговує на позитивну оцінку.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

(підпис) (дата)

(Мельник Олена Володимирівна)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проєкт)

Кваліфікаційна робота (проєкт) здобувача вищої освіти

Усмонової Мехрангез Іскандарівни

(прізвище, ініціали)

Після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «05» 05 2024 №17 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ **Зубрицький А.І.**

(підпис) *(прізвище, ініціали)*

«____»_____202_

і етапів робот
Фактично
02.10.2023
20.10.2023
06.11.2023
06.02.2024
02.03.2024
03.04.2024
23.04.2024
02.05.2024
14.05.2024
27.05.2024
31.05.2024
05.06.2024
10-13. 06. 202

ьник О.В.
ище,ініціали)

ьник О.В.
ище, ініціали)

онова М.І.
ще, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Удосконалення напрямів діяльності митних органів

Метою роботи є розгляд теоретичних засад та практичної діяльності митних органів в Україні для виявлення проблемних аспектів та розроблення рекомендацій щодо їхнього удосконалення для забезпечення більшої ефективності та відповідності сучасним вимогам.

Завданнями роботи є характеристика теоретичних основ функціонування митних органів; визначення сутності та функцій системи управління митними органами в Україні; аналіз надходження митних платежів до Державного бюджету України; проведення оцінки ефективності діяльності митних органів; висвітлення удосконалення напрямів діяльності митних органів в Україні.

Предметом дослідження є удосконалення напрямів діяльності митних органів.

Об'єктом дослідження є сукупність фінансово-економічних відносин, котрі виникають в процесі удосконалення напрямів діяльності митних органів в Україні.

Базою дослідження є Державна митна служба України.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо удосконалення напрямів діяльності митних органів в Україні.

Рекомендації та пропозиції, сформульовані на підставі аналізу даних, сприятимуть просуванню співпраці між митними органами та міжнародними митними інституціями в галузі інформаційних технологій. Ці заходи також сприятимуть подальшому розвитку інформаційних технологій та обміну інформацією між українськими та зарубіжними митними органами.

Кваліфікаційна робота містить 58 сторінок, 11 таблиць, 27 рисунків, 3 додатки. Список використаних джерел містить 40 найменувань.

Ключові слова: акцизний податок, державний бюджет, митний орган, митні надходження, митний контроль, митні платежі, мито, податок на додану вартість,

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

ABSTRACT

Improvement of the activities of customs authorities

The purpose of the work is to review the theoretical foundatio practical activities of customs authorities in Ukraine to identify probl aspects and develop recommendations for their improvement to ensure efficiency and compliance with modern requirements.

The tasks of the work are to characterize the theoretical foundations functioning of customs bodies; determine the essence and functions of the of management of customs authorities in Ukraine; to analyze the rece customs payments to the State Budget of Ukraine; carry out an assessment effectiveness of the activities of customs authorities; highlight directio improving the customs activities of customs authorities in Ukraine.

The subject of research. The subject of the study is the improvement activities of customs authorities.

The object of the study is a set of financial and economic relations tha in the process of improving the areas of activity of customs authorities in Ukr

The basis of the research is the State Customs Service of Ukraine.

According to the results of the study, conclusions and recommend were formulated regarding the improvement of the areas of activity of cu authorities in Ukraine.

Recommendations and proposals formulated on the basis of data an will contribute to the promotion of cooperation between customs authoritie international customs institutions in the field of information technology. measures will also contribute to the further development of inform technologies and the exchange of information between Ukrainian and fo customs authorities.

The qualification work contains 58 pages, 11 tables, 27 figur appendices. The list of used sources contains 40 items.

Key words: excise tax, state budget, customs authority, customs reve customs control, customs payments, duty, value added tax,

The year of performance of qualification work is 2024.

The year of job protection is 2024.

З М І С Т **Стор.**

ВСТУП…… 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ …… 9

1.1. Теоретичні основи функціонування митних органів…… 9

1.2. Сутність та функції системи управління митними органами в Україні…….. 17

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ……. 26

2.1. Аналіз надходжень митних платежів до Державного бюджету України…….. 26

2.2.Оцінка ефективності діяльності митних органів……. 38

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ…… 49

ВИСНОВКИ…… 55

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 57

ДОДАТКИ……... 62

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний контекст глобалізації та постійного розвитку міжнародної торгівлі робить удосконалення діяльності митних органів критично важливим. Одним із викликів, з якими вони стикаються, є зростання обсягів та різноманітності товарів, що перетинають митний кордон, що вимагає відповідного адаптивного реагування. Цифрові технології стають необхідним інструментом в сучасній торговельній сфері, а це вимагає від митних органів постійної адаптації до нових методів зловживання.

Питання забезпечення безпеки стає ще більш актуальним у контексті загострення міжнародного тероризму та злочинності. Оптимізація ресурсів та впровадження сучасних методів управління стають необхідністю для забезпечення ефективності та прозорості роботи митних органів. Крім того, поява нових форм та методів контрабанди вимагає постійного аналізу та вдосконалення стратегій контролю.

Забезпечення високих стандартів професійної етики є ключовим аспектом в діяльності митниць, особливо у контексті боротьби з корупцією. Узгодження дій між митними органами різних країн стає важливою складовою для успішного управління та контролю над міжнародною торгівлею. Нарешті, удосконалення напрямків діяльності митних органів сприяє не лише забезпеченню національної безпеки, але й стимулює економічний розвиток країни.

У цьому контексті, оптимізація ресурсів та впровадження сучасних методів управління стають необхідністю для забезпечення ефективності роботи митних органів та підтримки економічного розвитку країни.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Напрямами наукових досліджень і розробок з питань актуальності реформування митних органів України та інструментів їх реалізації займалися Бережнюк І. Г., Гончарук О. А., Дорош М. М., Квеліашвілі І. М., Корнева Т. В., Ченцов В. В., Шамборовський Г. О. Проблеми інформатизації,

автоматизації та цифровізації роботи митних органів досліджені в роботах багатьох науковців, серед яких Івашова Л. М., Кийда Л. І., Назарова І. Я., Семеног А. Ю.

Проте, проблематика досліджуваної теми актуалізується, виходячи із умов нестабільності фінансово-економічного та військово-політичного середовища України.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розгляд теоретичних засад та практичної діяльності митних органів в Україні для виявлення проблемних аспектів та розроблення рекомендацій щодо їхнього удосконалення для забезпечення більшої ефективності та відповідності сучасним вимогам.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є:

- охарактеризувати теоретичні основи функціонування митних органів;
- визначити сутність та функції системи управління митними органами в Україні;
- проаналізувати надходження митних платежів до Державного бюджету України;
- здійснити оцінку ефективності діяльності митних органів;
- висвітлити напрями удосконалення митних діяльності митних органів в Україні.

Об'єктом дослідження є сукупність фінансово-економічних відносин, котрі виникають в процесі удосконалення напрямів діяльності митних органів в Україні.

Предметом дослідження є удосконалення напрямів діяльності митних органів.

Методи дослідження. У кваліфікаційні роботі використано наступні загальнонаукові і спеціальні методи наукових досліджень: розрахунково-аналітичний при аналізі надходжень митних платежів до Державного бюджету та оцінці ефективності діяльності митних органів, порівняння – виділення

особливостей функції митних органів при аналізі тенденцій їх розвитку, індуктивний та дедуктивні методи щодо визначення ролі різних функцій митного органу, використовуються графічні методи дослідження аналітичної частини та наочного представлення її результатів.

Базою дослідження є Державна митна служба України.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становлять вітчизняні та зарубіжні видання, що відображають результати теоретико-методологічних розробок, наукові статті, монографії, законодавчі акти, офіційні дані Державної митної служби України, що визначають державну митну політику та роботу митних служб.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Рекомендації та пропозиції, сформульовані на підставі аналізу даних, сприятимуть просуванню співпраці між митними органами та міжнародними митними інституціями в галузі інформаційних технологій. Ці заходи також сприятимуть подальшому розвитку інформаційних технологій та обміну інформацією між українськими та зарубіжними митними органами.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 26 рисунків, 12 таблиць, 2 додатки. Список використаних джерел містить 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

1.1. Теоретичні основи функціонування митних органів

Митні органи є ключовими інституціями в системі зовнішньоекономічних відносин держави, що забезпечують контроль та регулювання переміщення товарів через митний кордон. Їх діяльність базується на принципах законодавства та міжнародних договорів, які визначають їх функції та повноваження. Робота митних органів спрямована на забезпечення безпеки держави, боротьбу з контрабандою, а також на виконання митних процедур і стягнення митних платежів. Їх ефективне функціонування є важливим чинником для розвитку зовнішньоекономічних відносин та забезпечення економічної стабільності країни.

Перш ніж розглядати теоретичні основи функціонування митних органів, доцільно вияснити місце їх і необхідність у проведенні митної політики. На думку Герчаківського С.Д., необхідність існування митних інституцій випливає з самої суті митної політики, якщо її розглядати з економічного, психоетичного, владно-правового і організаційно - правового (рис.1.1).

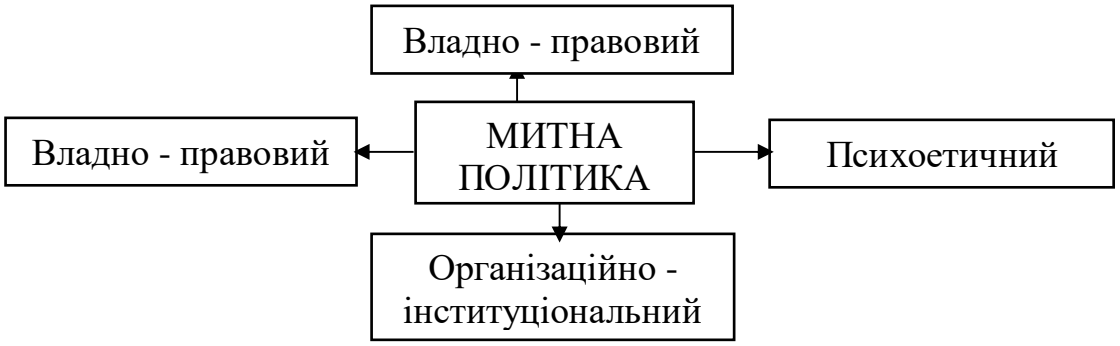

Рис 1.1. Підходи до трактування митної політики

Джерело: складено автором на основі [1].

Традиційно в усіх країнах світу завдання, пов’язані з перевезенням вантажів через національні кордони, виділено в окрему сферу діяльності

національних органів. Згідно з Міжнародною конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) [2] визначення митних служб ґрунтується на наступних критеріях: (рис 1.2).

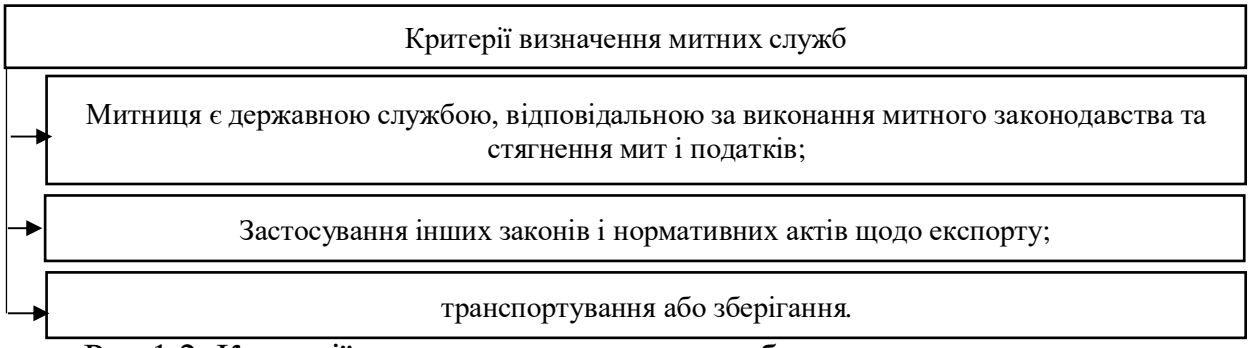

Рис 1.2. Критерії визначення митних служб

Джерело: складено автором на основі [2].

Ведення ефективної митної політики та ефективна організація митних органів сприяють використанню переваг глобалізації, а саме стимуляції зростання зовнішньої торгівлі держави, підвищення конкурентоспроможності національного продукту, а також сприяють покращенню структури товарообігу.

Бугір М. у своїй статті «Організація діяльності органів управління митною справою в країнах Європейського Союзу» вказує на те, що митні органи є органами, які відповідають за контроль і регулювання переміщення товарів та інших предметів через кордон країни. Їх робота полягає у використанні спеціальних методів для впливу на фізичних та юридичних осіб, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Коли компанія чи особа порушує правила перетину кордону, митники можуть застосувати санкції, які є своєрідними покараннями. Це може бути штраф або навіть заборона на провезення товарів [3].

Під організацією діяльності митних органів потрібно розуміти прояв об’єктивно відображених дій, які в цілісності являють собою однакову діяльність щодо виконання покладених на митні органи завдання та функції.

Вивчаючи питання організації діяльності митних органів, потрібно зазначити, що митним органам властиві такі ознаки (рис 1.3):

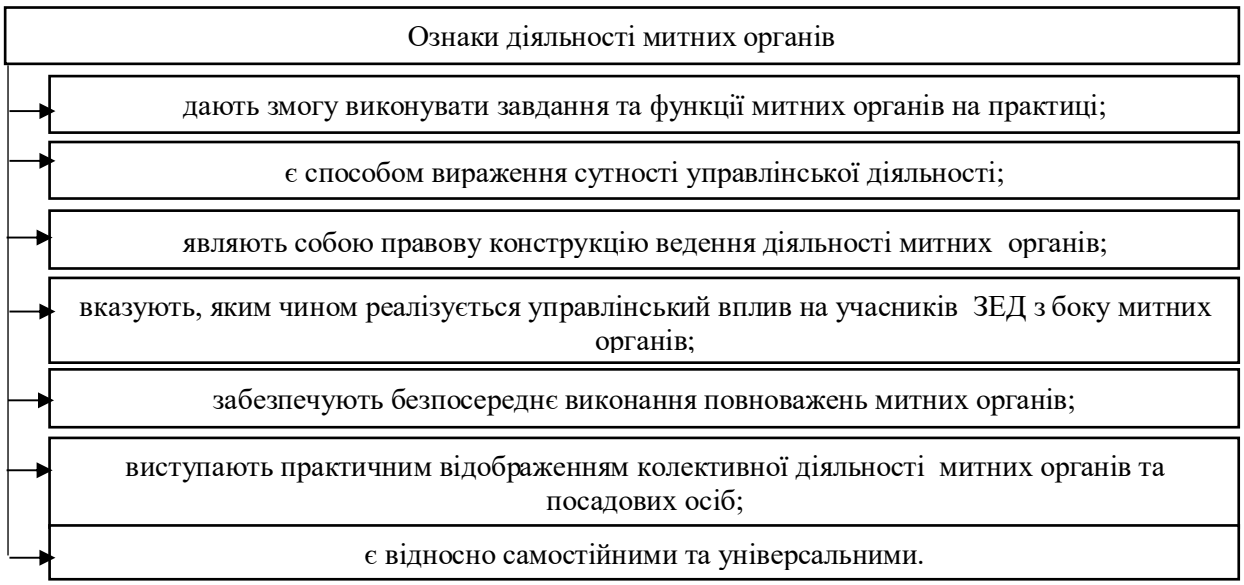

Рис 1.3. Ознаки діяльності митних органів

Джерело: складено автором на основі [4].

З огляду на вищесказане, під організацією діяльності митних органів слід розуміти об’єктивно представлену, відмінну за структурою елементів та етапів діяльність митних органів щодо ефективного здійснення ними своїх функцій та завдань. Погоджуємось із А. І. Крисоватим, що задля більш змістовнішого вивчення адміністративної діяльності митних органів, потрібно класифікувати її правову та організаційну форми (рис 1.4).

Організаційна діяльність митних органів – це щоденна робота, безпосередньою метою якої є вирішення тих чи інших завдань, робота щодо техніко-організаційного забезпечення функціонування учасників митних та правових відносин, а також здійснення роз’яснювальної роботи щодо забезпечення виконання митними органами своїх функцій. Ведення такої діяльності потрібне для забезпечення чіткої роботи митних органів з однієї сторони та полегшення діяльності учасників ЗЕД з іншої сторони. Крім того, не менш важливою метою такої діяльності, є створення позитивного уявлення щодо ведення митної політики держави та формування позитивного іміджу системи митних органів.

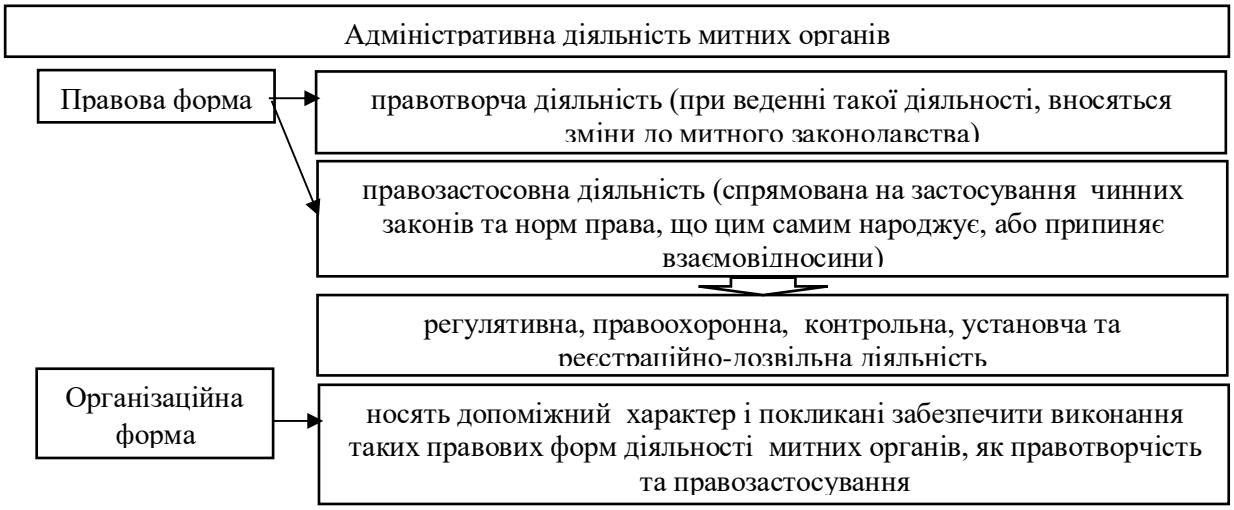

Рис 1.4. Адміністративна діяльність митних органів

Джерело: складено автором на основі [4].

Здійснення такої діяльності полягає в аналізі ситуації в зоні, в якій знаходиться митний орган, проведенні організаційної роботи з ведення обліку суб'єктів ЗЕД, здійсненні обліку товарів, які є об'єктом права інтелектуальної власності, підсумовуванні практики застосування норм митного законодавства, забезпеченні належного зберігання товарів, які були прийняті до митного контролю, організації схоронності товарів і транспортних засобів, що були вилучені у справі порушення митних правил та товарів, від яких власник відмовився на користь держави, проведенні роботи зі збору, обробки та перевірки даних торгово-промислових палат та виробників товарів, що потрібно для проведення перевірки сертифікатів про походження товарів, збиранні та уніфікації даних статистики митної торгівлі в межах своєї діяльності, збиранні даних економічних та інших показників діяльності, ведення бази даних про ціни на товари, проведення роботи з кодування та класифікації товарів, розробці автоматизованих програмного забезпечення, забезпечення безперебійного функціонування програмного забезпечення, електронної пошти, мережі супутникового зв'язку тощо [6].

Враховуючи різні повноваження митних органів у різних країнах, вони виконують дуже різні функції. Крім цієї об'єктивної передумови, вважаємо за

необхідне описати деякі суб'єктивні фактори, які впливають на перелік функцій, покладених на митні органи (рис 1.5):

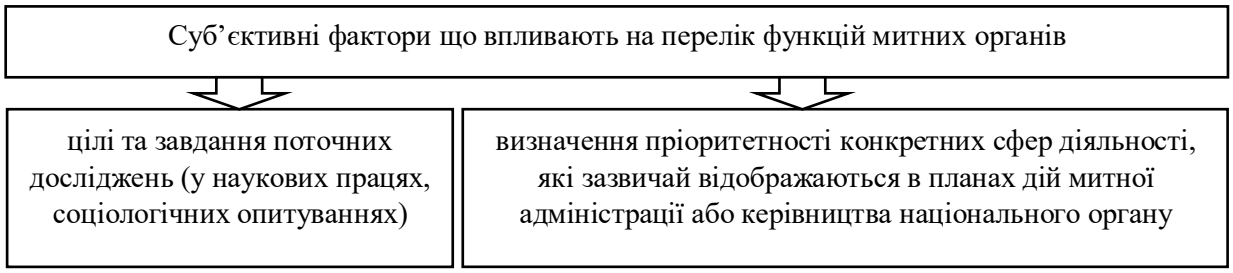

Рис 1.5. Суб'єктивні фактори що впливають на перелік функцій митних органів

Джерело: складено автором на основі [6].

Оскільки існують різноманітні підходи до групування завдань митних органів, параметри їх функціонування можуть відрізнятися. Проте, з урахуванням національного розвитку та досягнення його цілей, пропонуємо розподілити функції та завдання митних органів на дві основні категорії: економічні та безпекові. Такий підхід базується на меті виконання кожного конкретного завдання та його відповідності досліджуваній проблематиці [7].

Митні служби мають значний вплив на економічний розвиток через кілька каналів. Це включає у себе збір митних платежів, які є ключовим джерелом доходів для формування бюджету, застосування тарифного та нетарифного контролю для забезпечення стабільності внутрішнього ринку, а також ратифікацію угод про вільну торгівлю, що сприяє міжнародному співробітництву. Ці заходи сприяють економічному зростанню, відіграючи важливу роль у міжнародному ланцюжку поставок, підтримуючи експортний сектор та збільшуючи фіскальні надходження країни.

Це відображено в завданнях митних адміністрацій у всьому світі і може бути узагальнено у вигляді виконання фіскальних функцій. Різниця в його реалізації пов'язана з типом платежу, який адмініструють. Митні органи традиційно відповідають за збирання та стягнення ввізного та вивізного мита, ПДВ (на імпортні товари), акцизного збору (на імпортні товари). Однак у деяких країнах митні органи мають право адмініструвати інші види платежів.

Виділення функцій митних адміністративних послуг виникає внаслідок зміни підходів у соціальній теорії, яка розглядає державу як одного з багатьох учасників економічного процесу. Згідно з цією концепцією, держава вже не тільки регулює, але й має надавати суспільству конкретні економічні блага з ефективністю їх виробництва [8].

Важливо відзначити, що зведення ролі митниці виключно до надання сервісних митних послуг є несправедливим, оскільки в такому випадку функції митних органів, пов'язані з контролем за імпортом та експортом товарів, що є частиною обов'язків всіх митних адміністрацій, виходять за межі цієї моделі.

Важливо підкреслити роль митниці у сприянні міжнародній торгівлі, особливо в умовах глобалізації, оскільки торгівля між країнами стає все більш суттєвою. Більшість митних інституцій активно займаються цією функцією, сприяючи спрощенню процедур міжнародної торгівлі, що має прямий вплив на завдання митних адміністрацій.

Важливо акцентувати увагу на завданнях митних інституцій у зборі митної статистики. У сучасному світі розвиток всіх галузей життя нерозривно пов'язаний з аналізом великих обсягів даних, які використовуються для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях [9].

Досліджуючи теоретичні основи функціонування митних органів варто розглянути показники їх ефективності. Показники ефективності для митних адміністрацій повинні відповідати більшості тих самих критеріїв, що й показники ефективності для інших адміністративних органів. Світова теорія і практика менеджменту визнають, що ефективна система оцінювання організаційної діяльності повинна базуватися на критеріях «4С» (рис 1.6).

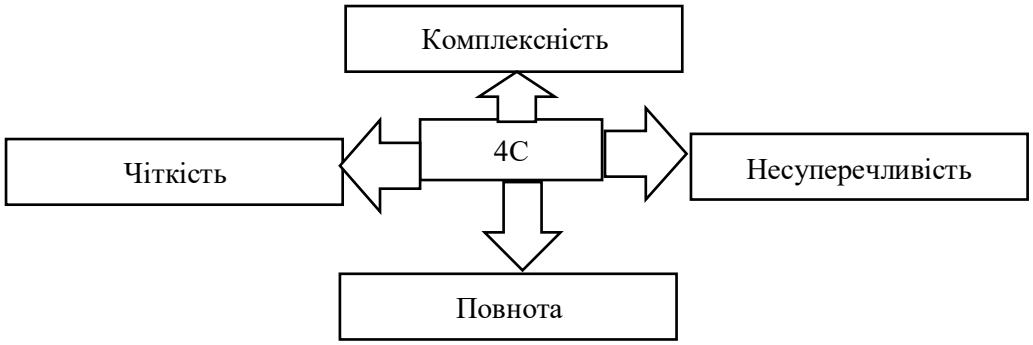

Рис 1.6. Система критеріїв оцінювання результативності «4С».

Джерело: складено автором на основі [10, с. 76].

Бридун Є.В. наводить такі ключові елементи в оцінці ефективності роботи митниці:

- ефективність митної політики;
- ефективність митного адміністрування;
- ефективність адміністративно-управлінського потенціалу митної служби;
- ефективність використання інформаційних митних ресурсів;
- ефективність використання матеріально-технічної бази митних органів;
- ефективність людського фактора митниці» [10, с. 72].

Модель з визначеним баченням, стратегічними цілями та місією митної адміністрації є відправною точкою для визначення показників ефективності. Є два різних типи показників: наслідки або лагові змінні – вони вимірюються після завершення процесу і є результатом минулих дій (зібрані доходи, виявлена контрабанда, штрафи і пені, задоволеність клієнтів і зацікавлених сторін). Драйвери або випереджаючі індикатори – вимірюються під час процесу і показують прогрес у досягненні цілей. Другий тип індикаторів відображає бізнес-процеси (тривалість циклу, якість, ефективність, продуктивність, надання послуг), вдосконалення процесів (автоматизація, інновації) та компетентність співробітників.

В цьому випадку кожен функціональний елемент оцінювання ефективності діяльності митних адміністрацій має оцінювати ступінь результативності заходів, вжитих відповідно до визначеної стратегії [11].

Модель характеристики результативності митних органів показана на рис 1.7. Рис. 1.7 ілюструє типи запитань, які слід ставити для визначення результатів діяльності та рушійних сил в організації. У контексті бачення, місії та стратегічного напрямку організації, яких продуктів та поведінки очікують від нас клієнти та зацікавлені сторони? Якими компетенціями володіють наші співробітники, щоб надавати необхідні послуги? Як ми демонструємо наші результати клієнтам та іншим зацікавленим сторонам?

Рис 1.7. Модель характеристики результативності митних органів: драйвери та стратегічні результати

Джерело: складено автором на основі [10, с. 77].

Отже, митні органи відіграють ключову роль у системі зовнішньоекономічних відносин держави, контролюючи переміщення товарів через митний кордон та забезпечуючи дотримання митних процедур і стягнення митних платежів. Вони базуються на принципах законодавства та міжнародних договорів і спрямовані на забезпечення безпеки держави та

боротьбу з контрабандою. Ефективне функціонування митних органів є важливим для розвитку зовнішньоекономічних відносин та економічної стабільності країни. Організація діяльності митних органів ґрунтується на різних критеріях, таких як ефективність, результативність та виконання завдань. Класифікація їх правової та організаційної форми дозволяє більш детально вивчати їх діяльність. Враховуючи різні функції митних органів у різних країнах, важливо враховувати як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори, що впливають на їхню роботу. Усе це сприяє визначенню результатів діяльності та розвитку стратегій для покращення їхньої роботи.

1.2. Сутність та функції системи управління митними органами в Україні

Система управління митними органами в Україні є ключовим елементом державного апарату, призначеним для контролю та регулювання перетину кордону товарів. Її сутність полягає у забезпеченні ефективного функціонування митного контролю, збору митних платежів та забезпеченні дотримання митних правил та процедур.

Відповідно до положень Податкового кодексу України (далі – ПКУ) митні органи – це контролюючі органи (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, митниці та митні пости [12, п. 341, ч. 1 ст. 4]) – щодо дотримання законодавства з питань митної справи та оподаткування митом, акцизним податком, податком на додану вартість, іншими податками та зборами, які відповідно до податкового, митного та іншого законодавства справляються у зв’язку із ввезенням (пересиланням) товарів на митну територію України або територію вільної митної зони або вивезенням (пересиланням) товарів з митної території України або території вільної митної зони [13, пп. 41.1.2. п. 41.1 ст. 41].

Управління митними органами в усіх країнах світу має трирівневу вертикальну організаційну структуру, яка містить (рис 1.8). Розподіл

повноважень, прав та обов'язків між цими рівнями здійснюється на основі чіткого розмежування функцій центрального управління та оперативної роботи на місцях. Така досить розгалужена й цілісна система митних органів є досить ефективною для здійснення митної діяльності, реалізації поставлених перед митними органами функцій і завдань.

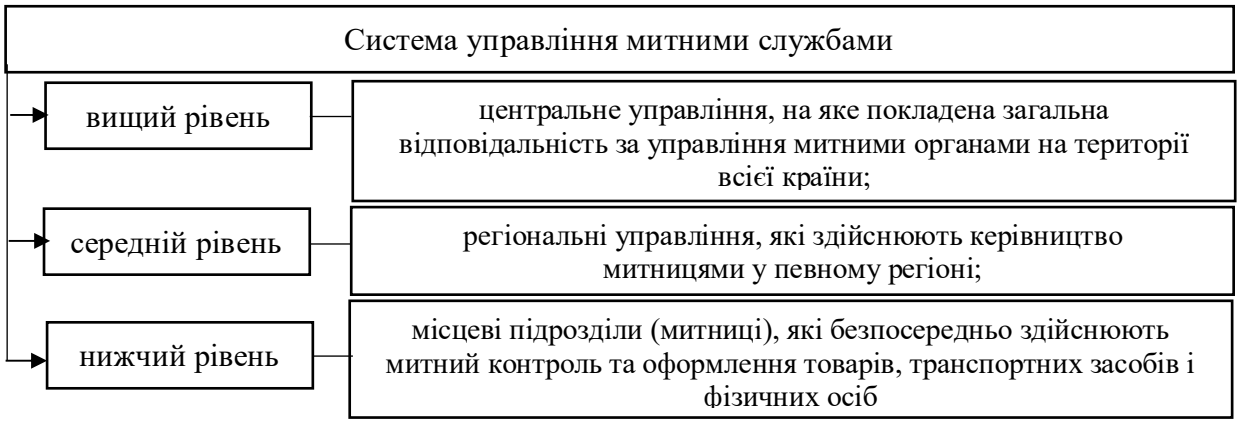

Рис 1.8. Система управління митними службами

Джерело: складено автором на основі [14].

З точки зору масштабів територіальної діяльності, система митних органів поділяється на два рівні: до першої належить Державна митна служба України (далі – ДМСУ), яка здійснює свою діяльність на всій території України; до другої − всі інші митні органи, які здійснюють свою діяльність на території підвідомчого регіону.

Центральний апарат здійснює загальне керівництво митною системою України відповідно до законодавства. Він спрямовує, координує та контролює діяльність митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій щодо законодавства України з питань митної справи.

Центральний апарат ДМСУ очолює вертикаль митних органів, виконуючи при цьому, як і територіальні органи, дві функції (рис 1.9).

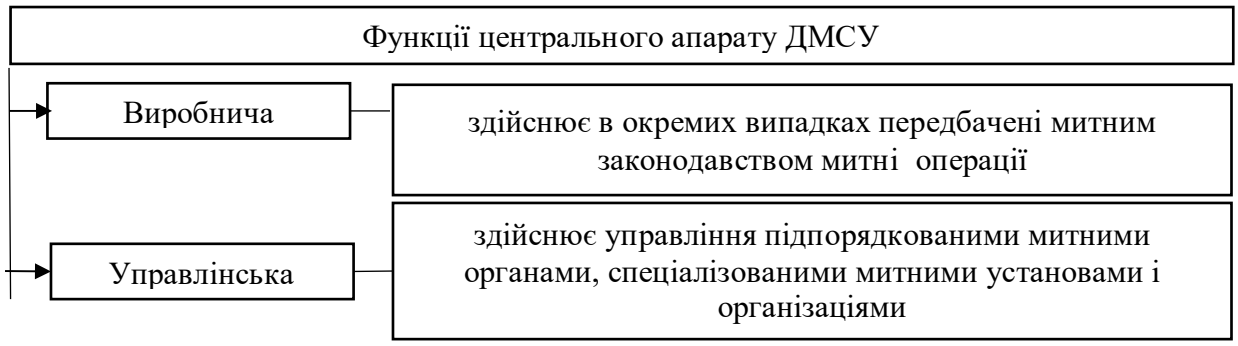

Рис 1.9. Функції центрального апарату ДМСУ

Джерело: складено автором на основі [14].

Отже, окрім питань, що є загальними для митних органів, Центральний апарат ДМСУ вирішує і ряд специфічних задач, пов'язаних із керівництвом митною службою і розвитком митної справи.

Призначення заступників Голови, встановлення структури та чисельності особового складу апарату ДМСУ, створення територіальних органів (регіональних митниць) віднесено до компетенції Кабінету Міністрів України. Сам центральний апарат ДМСУ складається з відповідних підрозділів-управлінь, відділів і т. д. Граничну чисельність працівників Держмитслужби затверджує Кабінет Міністрів України. Структуру Служби затверджує Міністр фінансів. ДМСУ підпорядковані територіальні органи (регіональних митниць), спеціалізовані митні установи та організації. ДСМУ є юридичною особою, фінансується за рахунок державного бюджету, має власний баланс, розрахункові та інші рахунки у банківських установах, має власну печатку установленого зразка з зображенням Державного герба України та власною назвою. Загальна структура ДМСУ наведена на рис.1.10.

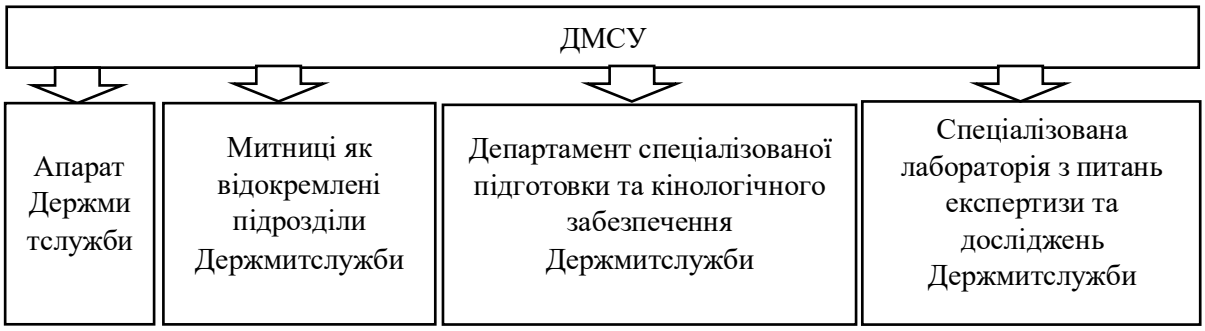

Рис 1.10. Загальна структура ДМСУ

Джерело: складено автором на основі [15].

Як видно з рис.1.10, організаційно Державна митна служба складається з апарату Держмитслужби; митниць як самостійних відокремлених підрозділів; департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення, який географічно знаходиться у м. Хмельницький і спеціалізованої лабораторії з питань експертизи та досліджень.

Структура апарату ДМСУ показана у (Додаток А) [15].

На митній території України функціонує 26 митниць – територіальних органів, як відокремлених підрозділів ДМСУ: Вінницька, Волинська, Дніпровська, Донецька, Енергетична, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кропивницька, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська (Митниця в Херсонській області, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі), Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська, Координаційно - моніторингова [16]. Однак із початком військової агресії з боку російської федерації проти України 24 лютого 2022 р. частина територіальних просторів Донецької, Луганської, Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Харківської областей України в різний період часу знаходяться (знаходились) під тимчасовою окупацією, на окремих територіях деяких із перелічених областей ведуться (велись) бойові дії. У зв’язку із чим Урядом України було прийнято рішення про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон України та пунктів контролю [17].

Систему управління митною діяльністю слід розглядати як сукупність взаємодіючих і взаємопов'язаних елементів та їхніх компонентів, що забезпечують певний заданий рівень функціонування митних органів. На рис. 1.11 наведено структурну декомпозицію системи управління митною діяльністю за топологічно - змістовою ознакою, тобто виокремлено її підсистеми за змістом.

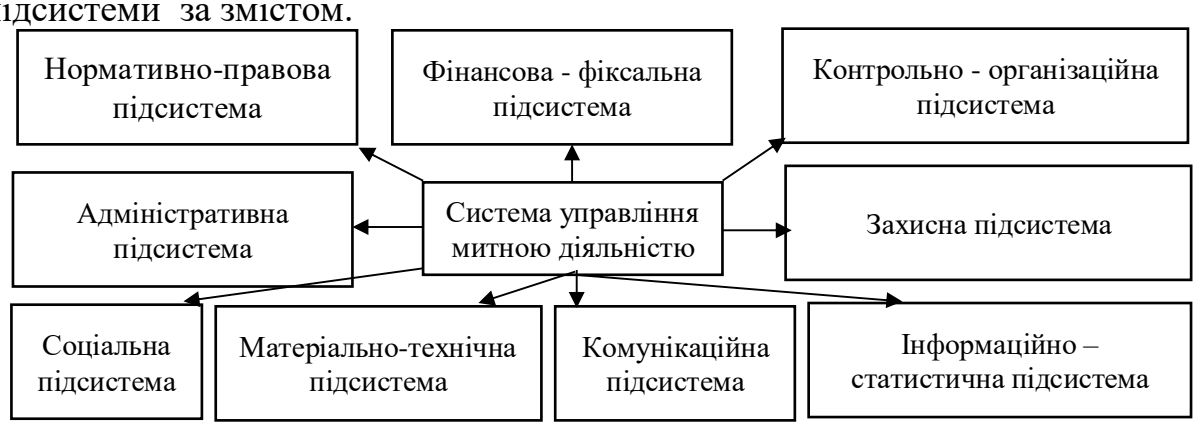

Рис 1.11. Система управління митною діяльністю

Джерело: складено автором на основі [17].

Згідно із цим підходом система управління митною діяльністю поділяється на такі підсистеми (адміністративна, нормативно-правова, фінансово-фіскальна, контрольно - організаційна, захисна, інформаційно - статистична, комунікаційна, матеріально - технічна, соціальна, етико - культурологічна підсистеми).

До адміністративної підсистеми належать: Національний банк України; Державна податкова службу України; Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; Міністерство економіки України; Служба безпеки України; Міністерство внутрішніх справ України; Генеральна прокуратура України [18].

Нормативно-правова підсистема охоплює законодавчу, нормативну, інструктивну базу, що регулює засади функціонування митних органів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Нормативно-правову підсистему формують: Національні та Міжнародні акти (рис 1.12).

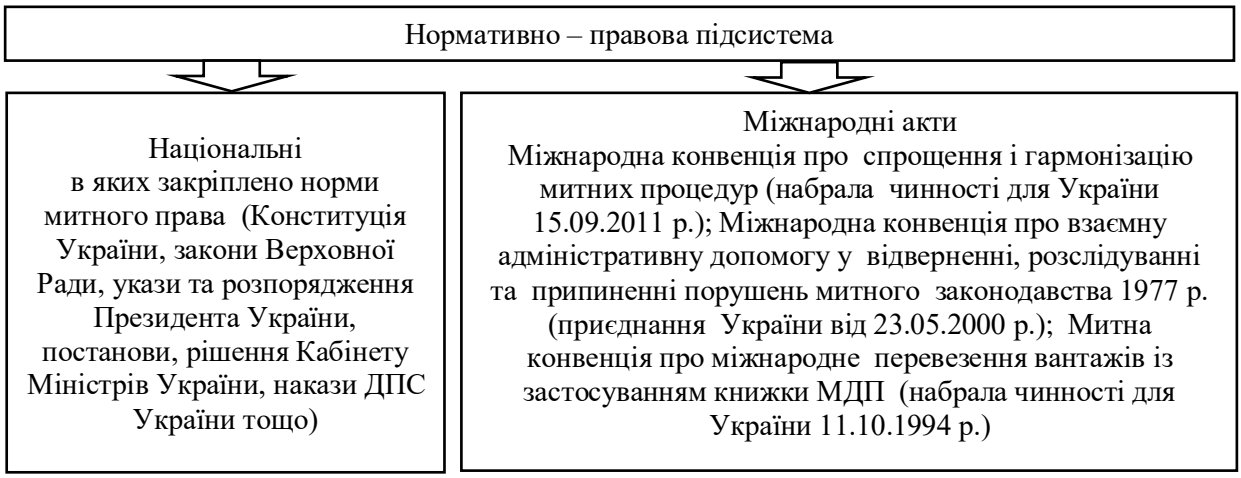

Рис 1.12. Нормативно – правова підсистема управління митними органами

Джерело: складено автором на основі [17].

Фінансово-фіскальна підсистема охоплює управління витратами кожного окремого підрозділу та ДМСУ загалом, надходженнями до бюджету у формі податків та зборів, які сплачують суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, грошовими потоками та ґрунтується на сучасних управлінських технологіях (контролінгу, бюджетуванні тощо). Одним із ключових напрямів правових основ організації митної справи є покладення на митні органи функцій контролю щодо встановлення і застосування ставок мита (ввізного, вивізного, спеціального), обкладання митом в межах окремих преференційних режимів, контроль за митною вартістю товарів, класифікацією товарів і визначенням країни походження товарів, які переміщуються через митний кордон України, щоб забезпечити повноту стягнення мита, що здійснюються відповідно до Митного кодексу України, Закону України «Про Митний тариф України» тощо [19].

Митні органи до державного бюджету перераховують такі платежі, які сплачують суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності: мито, акцизний податок, податок на додану вартість, штрафи та конфіскати.

Контрольно-організаційна підсистема, функціонування якої забезпечує (рис 1.13):

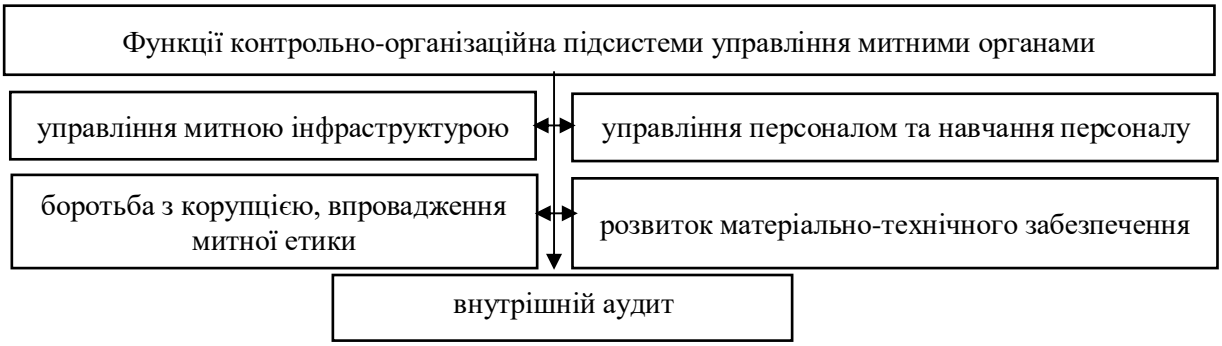

Рис 1.13. Функції контрольно-організаційної підсистеми управління митними органами

Джерело: складено автором на основі [17].

Митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Щодо внутрішнього аудиту, то в структурі ДМСУ функціонує Департамент внутрішнього аудиту.

Інформаційно-статистична підсистема, яка визначає сферу інформаційного забезпечення та процеси інформатизації у митних органах і виконує такі функції (рис 1.14):

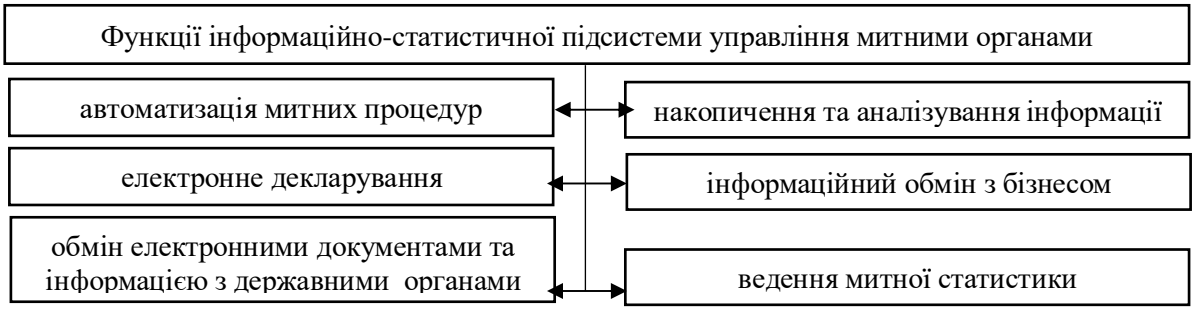

Рис 1.14. Функції інформаційно-статистичної підсистеми управління митними органами

Джерело: складено автором на основі [17].

Зазначимо, що Держмитслужба України функціонує у форматі єдиної юридичної особи (Додаток Б) [20]. Прийняття Закону України від 14.01.2020 № 440-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» стало законодавчою підставою для реалізації концепції єдиної юридичної особи для

Держмитслужби, зокрема, можливості утворення територіальних органів Держмитслужби як відокремлених підрозділів (без статусу юридичних осіб) з необхідним обсягом повноважень.

Поступовий перехід до функціонування Держмитслужби у форматі єдиної юридичної особи має забезпечити: посилення інституційної спроможності митних органів; відновлення управлінської вертикалі, яка була втрачена під час функціонування ДФС; оптимізацію адміністративних, кадрових й інших ресурсів для посилення безпекової функції держави, а саме: вдосконалення системи аналізу ризиків, розробка нових ІТ-рішень; оновлення кадрового потенціалу через впровадження програми оцінки персоналу з кваліфікації та благонадійності; створення єдиного підходу до системи добору кадрів, системи стратегічного управління, інформаційної політики, формування ефективної комунікації у сфері боротьби з корупцією.

Створення єдиної юридичної особи для Держмитслужби дозволило запровадити ефективну організаційну структуру, побудовану за функціональним принципом, а також впроваджувати нові електронні сервіси, що у свою чергу призведе до зниження часових та грошових витрат для доброчесного бізнесу.

30 вересня 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв низку рішень для забезпечення функціонування Держмитслужби у форматі єдиної юридичної особи: постанову Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 895 «Деякі питання територіальних органів Державної митної служби»; постанову Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 924 «Про внесення змін до Положення про Державну митну службу України».

З 01.07.2021 Державна митна служба України розпочала роботу у форматі єдиної юридичної особи – 26 митниць як відокремлених підрозділів Держмитслужби.

Комплектування особового складу у митницях як відокремлених підрозділах Держмитслужби відбувається за результатами проведення перевірочних заходів стосовно таких осіб за принципами професійності та

доброчесності, із дотриманням чинного законодавства про працю та державну службу [20].

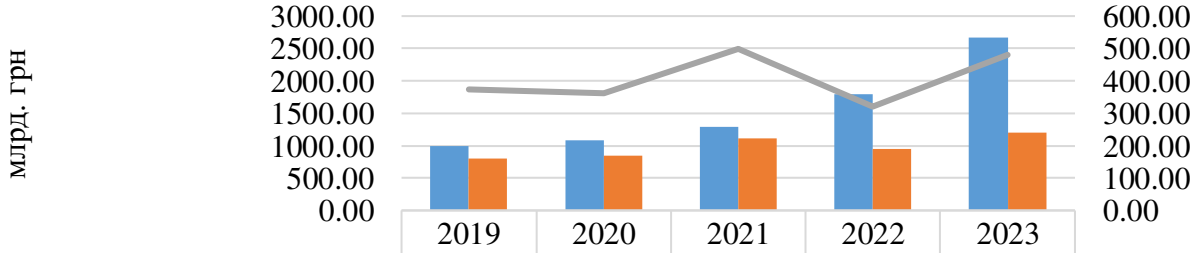
Отже, система управління митними органами в усіх країнах світу організована на трьох рівнях: центральному, регіональному та місцевому, з кожним рівнем відповідає певна функціональна зона. Головним органом здійснення митної діяльності в Україні є ДМСУ. Організаційно ДМСУ складається з апарату, митниць, департаменту спеціалізованої підготовки та лабораторії. Україна має 26 митниць, що функціонують як відокремлені підрозділи ДМСУ, охоплюючи всю територію країни. Система управління митною діяльністю включає ряд підсистем, які здійснюючи властиві для них функції забезпечують ефективну та координовану роботу митних органів.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз надходжень митних платежів до Державного бюджету

В умовах геополітичної напруженості та нестабільності світової економіки, викликаної, в тому числі, кризою в економіках провідних країн у зв'язку з пандемією Covid-19 та військовим вторгненням, найважливішим завданням для урядів країн є реалізація політики, спрямованої на збереження та, по можливості, до збільшення надходжень до бюджету, до виявлення та використання додаткових фінансових ресурсів. Однією з основних складових доходів державного бюджету є митні платежі. На них припадає значна частина доходів державного бюджету України, тому їх аналіз є актуальний на сучасному етапі.

Перед тим як проаналізувати надходження митних платежів до Державного бюджету України, проаналізуємо загальні, податкові та митні надходження Державного бюджету України (рис 2.1).

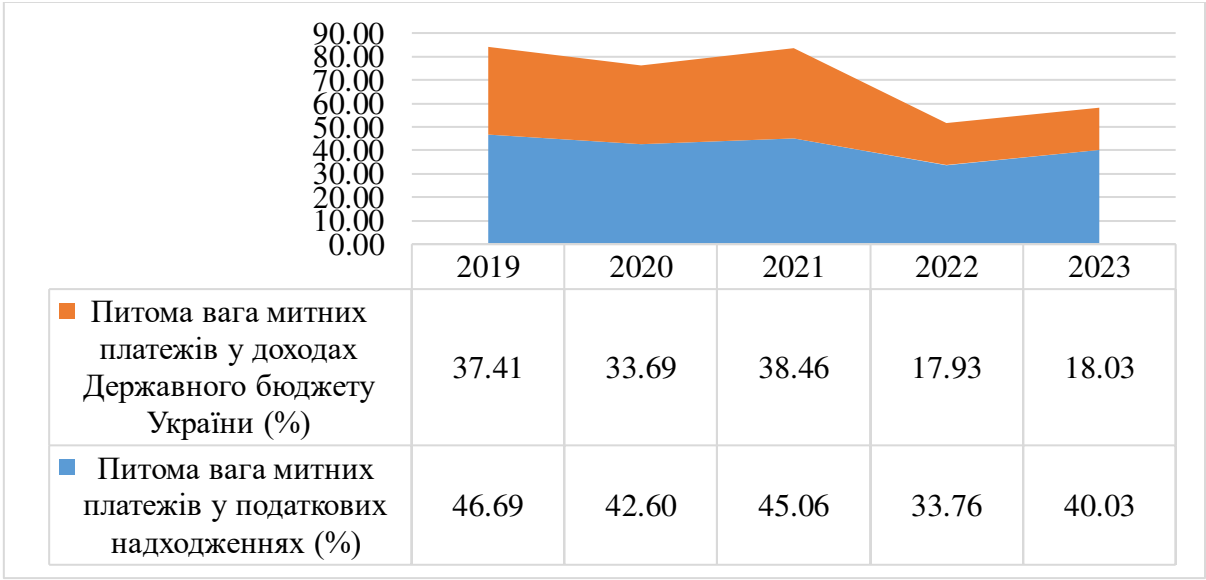
	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи державного бюджету України	998.34	1076.03	1296.85	1787.70	2672.50
Податкові надходження Державного бюджету України	799.78	851.12	1107.09	949.76	1203.54
Митні надходження Державного бюджету України	373.43	362.55	498.82	320.60	481.76

Рис 2.1. Динаміка надходжень до Державного бюджету України за 2019-2023 роки (млрд. грн)

Джерело: складено автором на основі [22,23,24].

Доходи державного бюджету зросли з 998,34 млрд. грн у 2019 році до 2672,50 млрд. грн у 2023 році, що представляє значний зріст на протязі цього періоду. Податкові надходження становили більшу частину доходів державного бюджету протягом всього періоду. Їхня динаміка показує стабільне зростання від 799,78 млрд. грн у 2019 році до 1203,54 млрд. грн у 2023 році. Митні надходження також показали певний ріст, хоча були меншою частиною загальних доходів. З 373,43 млрд. грн у 2019 році досягли вони 481,76 млрд. грн у 2023 році. Враховуючи військовий стан у країні, загальна динаміка доходів державного бюджету свідчить про стабільне економічне зростання країни та ефективність фінансової політики.

На рис 2.2. визначимо питому вагу митних платежів у податкових надходженнях та доходах Державного бюджету України.

	2019	2020	2021	2022	2023
Питома вага митних платежів у доходах Державного бюджету України (%)	37.41	33.69	38.46	17.93	18.03
Питома вага митних платежів у податкових надходженнях (%)	46.69	42.60	45.06	33.76	40.03

Рис 2.2. Динаміка питомої ваги митних платежів у податкових надходженнях та доходах Державного бюджету України, 2019-2023 рр. (%)

Джерело: складено автором на основі [22,23,24].

Питома вага митних платежів у податкових надходженнях знижувалася з 46,69% у 2019 році до 40,03% у 2023 році. Це свідчить про зниження відносного внеску митних платежів у загальний обсяг податкових надходжень. Проте, важливо враховувати, що митні платежі все ще залишаються значною складовою частиною податкових надходжень.

Питома вага митних платежів у доходах державного бюджету також зменшувалася з 37,41% у 2019 році до 18,03% у 2023 році. Це вказує на те, що у порівнянні з іншими джерелами доходів державного бюджету, внесок митних платежів зменшувався. Проте, вони все ще залишаються важливою складовою частиною доходів.

Виходячи із рис 2.1 і рис 2.2 проаналізуємо надходження митних платежів до Державного бюджету України, але перед тим наведемо їх класифікацію (рис 2.3).

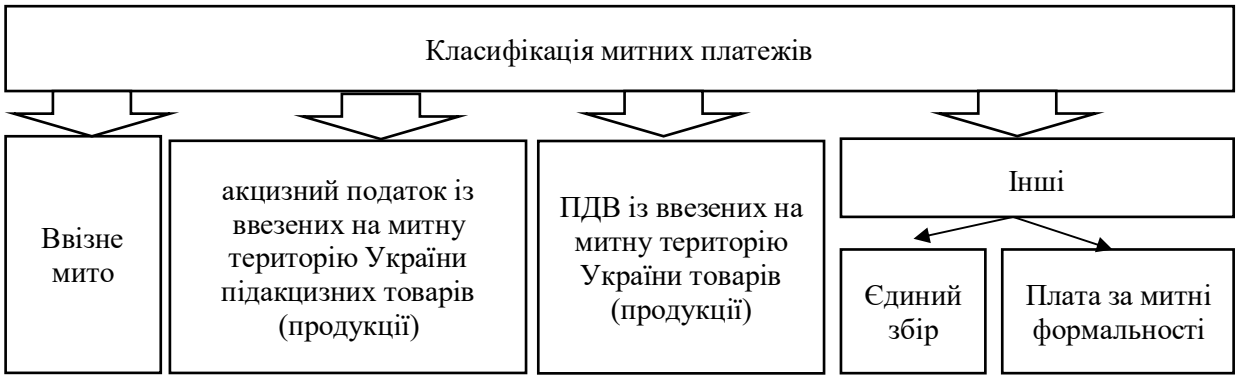

Рис 2.3. Класифікація митних платежів

Джерело: складено автором на основі [12].

Проаналізуємо динаміку надходжень від ПДВ із ввезених на митну територію України товарів (продукції) (табл.2.1). Важливим моментом у здійсненні розрахунків є те, що у положеннях чинного законодавства існує три ставки ПДВ – 0,7 та 20 % [12].

Таблиця 2.1

Показники фіскальної значимості ПДВ із ввезених на митну територію України товарів (продукції) в Україні за 2019-2023 рр.

Показник	Роки					Відхилення 2023-2019	
	2019	2020	2021	2022	2023	+-	%
ПДВ, млрд. грн.	289,76	274,11	380,71	253,10	366,20	76,44	26,38
ВВП, млрд. грн.	3 675,8	3 818,5	4 363,6	3 865,8	4059,09	383,29	10,43

Продовження таблиці 2.1

Доходи ДБУ, млрд. грн.	998,34	1076,03	1296,85	1787,7	2672,50	1674,16	167,69
Питома вага ПДВ у ВВП, %	7,88	7,18	8,72	6,55	9,02	1,14	14,47
Питома вага ПДВ у бюджеті, %	29,02	25,47	29,36	14,16	13,70	-15,32	-52,79

Джерело: складено автором на основі [22,23,24,25].

За звітний період питома вага ПДВ із ввезених на митну територію України товарів (продукції) у ВВП коливалася в межах від 6,55% до 9,02%. Найбільше зростання було зафіксоване у 2023 році, коли цей показник збільшився на 1,14% відносно попереднього року.

Питома вага ПДВ у бюджеті суттєво варіювалась, знижуючись з 29,02% у 2019 році до 13,70% у 2023 році. Найбільше зменшення відбулося у 2023 році, коли питома вага ПДВ у бюджеті скоротилася на 15,32% порівняно з попереднім роком.

Графічно динаміку показників фіскальної значимості можна зобразити за допомогою рис. 2.4.

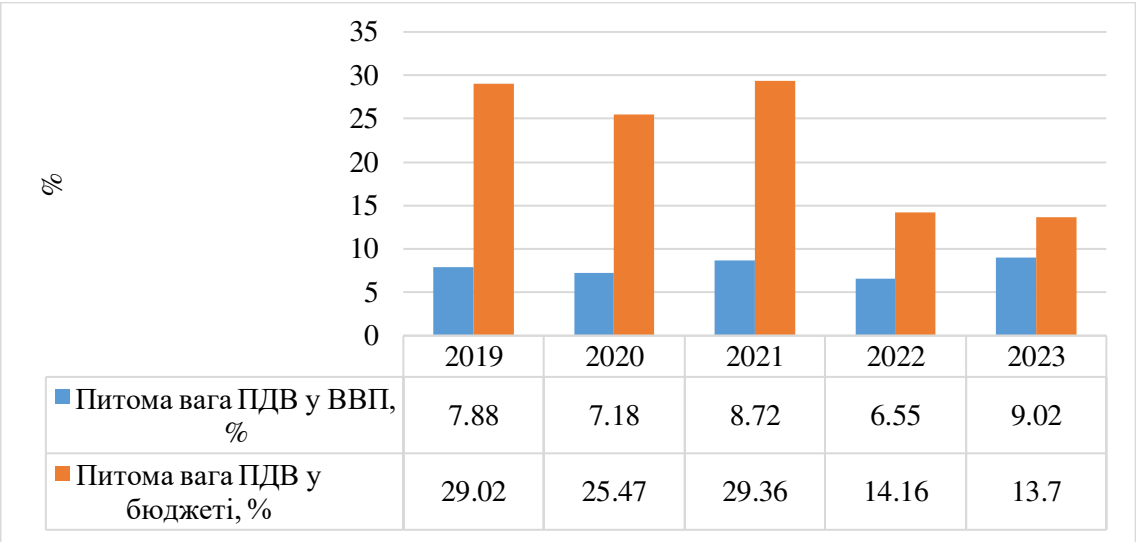

Рис 2.3. Динаміка показників фіскальної значимості ПДВ за 2019-2023 рр.(%)

Джерело: складено автором на основі [22,23,25].

Обсяг ПДВ за весь період також зазнав значних коливань, з максимальним значенням у 2021 році та мінімальним у 2020 році. Найбільше збільшення обсягу ПДВ зафіксоване у 2021 році, коли він зріс на 107,6 млрд грн порівняно з попереднім роком.

Загальний обсяг доходів ДБУ зростав з кожним наступним роком, найбільше зростання було зафіксоване у 2023 році. У 2023 році загальний обсяг доходів ДБУ перевищив 2,6 млрд. грн, що є значним зростанням порівняно з попередніми роками.

Проаналізувавши динаміку та значення показників фіскальної значимості можна сказати, що ПДВ має певний вплив на перерозподіл ВВП через бюджет держави, але залежність надходжень цього податку до ВВП майже відсутня. Причинами такої ситуацію можуть бути: наявність декількох ставок оподаткування, а саме нульова ставка та ставка сім відсотків; велика частка тіньової економіки – відповідно до розрахунків Міністерства економіки України частка тіньової економіки в 2022 р. складає 33 % [26].

Наступним податком, який проаналізуємо є акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції). Найважливішим показником оцінки фіскальної ефективності цього податку є рівень його мобілізації до бюджету країни (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Показники фіскальної значимості акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) в Україні за 2019-2023 рр.

Показник	Роки					Відхилення 2023-2019	
	2019	2020	2021	2022	2023	+-	%
Акцизний податок, млрд. грн.	53,46	57,85	79,59	41,70	74,80	21,34	39,92
ВВП, млрд. грн.	3 675,8	3 818,5	4 363,6	3 865,8	4059,09	383,29	10,43
Доходи ДБУ, млрд. грн.	998,34	1076,03	1296,85	1787,7	2672,50	1674,16	167,69

Продовження таблиці 2.2

Питома вага акцизного податку у ВВП, %	1,45	1,51	1,82	1,08	1,84	0,39	26,90
Питома вага акцизного податку у бюджеті, %	5,35	5,38	6,14	2,33	2,80	-2,55	-47,66

Джерело: складено автором на основі [22,23,24,25].

Починаючи з 2019 року, спостерігається зростання акцизного податку до 2021 року, де відбулося різке збільшення обсягу доходів від акцизного податку. Потім в 2022 році відбулося спад до 41,70 млрд. грн., але вже в 2023 році відбулося суттєве зростання до 74,80 млрд. грн.

Питома вага акцизного податку у ВВП демонструє, що акцизний податок становив невеликий відсоток від ВВП протягом розглянутого періоду, проте має тенденцію до збільшення. Питома вага акцизного податку у бюджеті показує, що акцизний податок є значною складовою частиною доходів бюджету. Проте відбулося суттєве зменшення його ваги у бюджеті з 2019 по 2023 рік. Графічно динаміку показників фіскальної значимості можна зобразити за допомогою рис. 2.5.

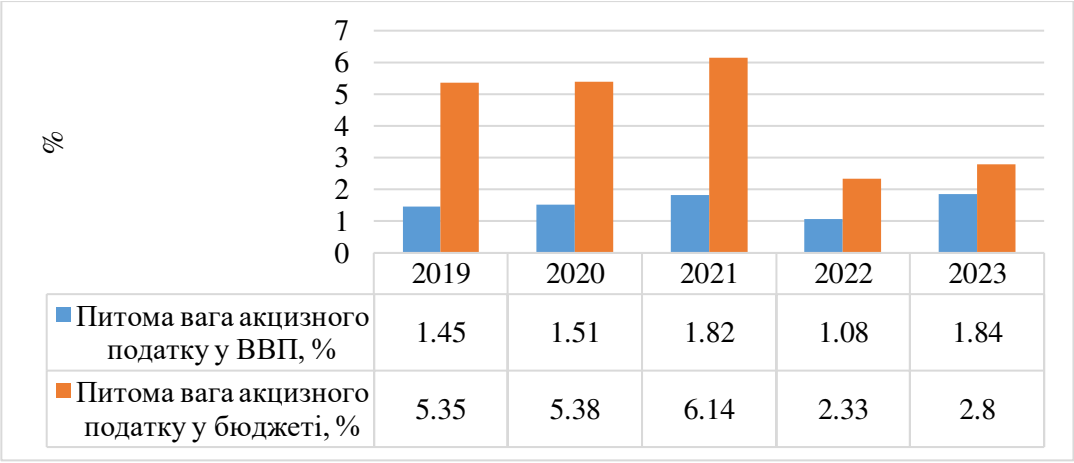

Рис 2.3. Динаміка показників фіскальної значимості акцизного податку за 2019-2023 рр. (%)

Джерело: складено автором на основі [22,23,25].

Зменшення частки і відповідно суми акцизного податку в 2022 році пояснюється тим, що у зв'язку із початком 24 лютого повномасштабної війни в Україні, були прийняті державні заходи, які спрощували, або повністю відміняли акцизний податок на певну групу товарів.

Загалом, аналіз показників фіскальної значимості акцизного податку показує його важливість як джерела доходів для державного бюджету. Також варто відзначити, що коливання в цих показниках можуть бути викликані змінами у виробництві та споживанні підакцизних товарів, а також змінами в податковій політиці країни.

Для більш повного розуміння причин зменшення надходжень від сплати акцизів, проаналізуємо це надходження по окремих категоріях підакцизних товарів (рис.2.4.).

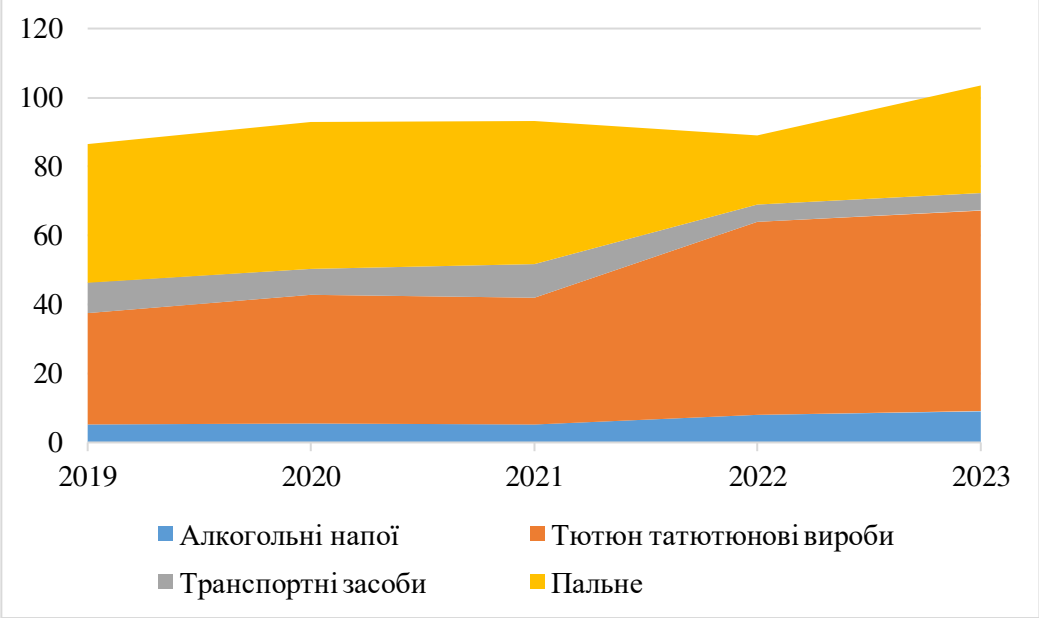

Рис 2.4. Структура надходжень акцизного податку за групами підакцизних товарів за 2019-2023 рр. (%)

Джерело: складено автором на основі [22,23,25,27].

Якщо розглядати структуру доходів, то найбільшу частку забезпечує надходження акцизного податку на тютюн і тютюнові вироби у 2023 р. – 56,1%, та акциз на пальне – 20,2 %. Якщо розглядати в динаміці структуру надходжень акцизного податку за групами товару, то спостерігається

хвилеподібна динаміка. Зокрема до 2020 р. відбувається збільшення цих надходжень, а в 2021 р. ці показники зменшилися.

Одним із важливих фінансових інструментів є мито. При здійсненні експортно – імпортних операцій сплачується ввізне та вивізне мито. Показники фіскальної значимості ввізного мита показано у табл.2.3.

Таблиця 2.3

Показники фіскальної значимості ввізного мита в Україні за 2019-2023 рр.

Показник	Роки					Відхилення 2023-2019	
	2019	2020	2021	2022	2023	+-	%
Ввізне мито, млрд. грн.	29,86	30,20	36,85	23,30	39,60	9,74	32,62
ВВП, млрд. грн.	3 675,8	3 818,5	4 363,6	3 865,8	4059,09	383,29	10,43
Доходи ДБУ, млрд. грн.	998,34	1076,03	1296,85	1787,7	2672,50	1674,16	167,69
Питома вага ввізного мита у ВВП, %	0,81	0,79	0,84	0,60	0,98	0,17	20,99
Питома вага ввізного мита, %	2,99	2,81	2,84	1,30	1,48	-1,51	-50,50

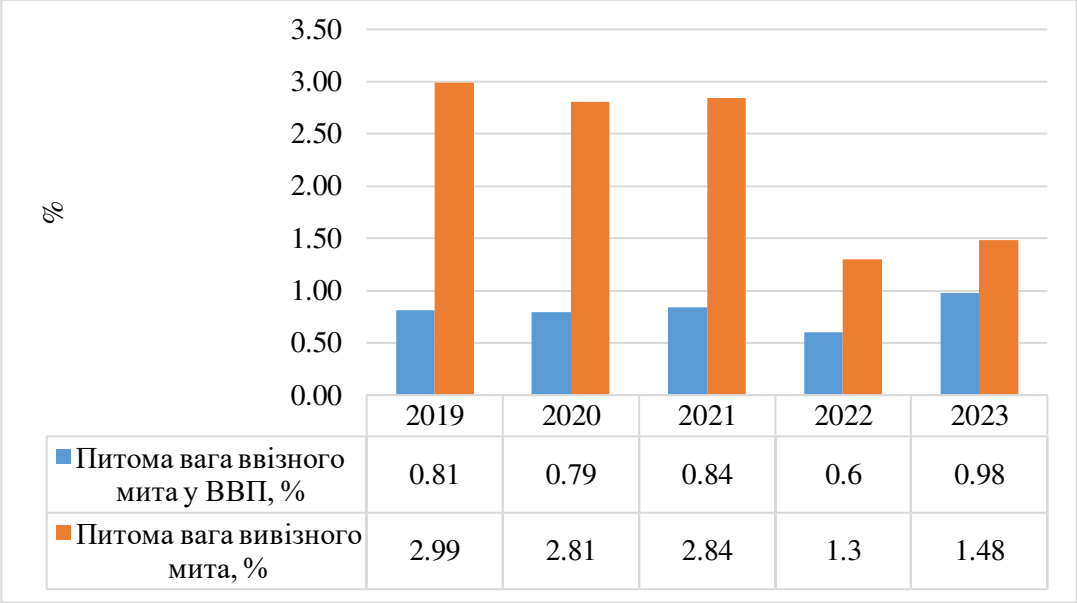
Джерело: складено автором на основі [22,23,24,25].

З таблиці 2.3 спостерігається загальна тенденція зростання ввізного мита з 2019 по 2021 рік, після чого в 2022 році наступив спад до 23,30 млрд. грн., але вже в 2023 році відбулося суттєве зростання до 39,60 млрд. грн. Звільнення від сплати ввізного мита при імпорті товарів, звільнення від оподаткування операцій із ввезення на митну територію України товарів оборонного призначення, зниження імпорту на 3,9 % (рис. 2.3), зокрема: з країн СНД – на 9 млрд. дол. США, Азії - на 2,6 млрд. дол. США, Америки - на 1,5 млрд. дол.

США., ЄС - на 1,3 млрд. дол. США, збільшення тіньового обігу підакцизних товарів вплинуло на доходи бюджету у 2022 році [23].

Питома вага ввізного мита у ВВП демонструє, що ввізне мито становило невеликий відсоток від ВВП протягом розглянутого періоду, проте має тенденцію до збільшення. Питома вага ввізного мита спостерігається загальна тенденція зменшення ваги вивізного мита у відсотках від ВВП з 2019 по 2023 рік.

Графічно динаміку показників фіскальної значимості можна зобразити за допомогою рис. 2.6.

	2019	2020	2021	2022	2023
Питома вага ввізного мита у ВВП, %	0.81	0.79	0.84	0.6	0.98
Питома вага вивізного мита, %	2.99	2.81	2.84	1.3	1.48

Рис 2.6. Динаміка показників фіскальної значимості ввізного мита за 2019-2023 рр. (%)

Джерело: складено автором на основі [22,23,25].

Загалом, аналіз показників фіскальної значимості ввізного мита показує, що цей вид податкових надходжень є важливою складовою частиною доходів для державного бюджету України.

Показники фіскальної значимості вивізного мита показано у табл.2.4.

Таблиця 2.4

Показники фіскальної значимості вивізного мита в Україні за 2019-2023 рр.

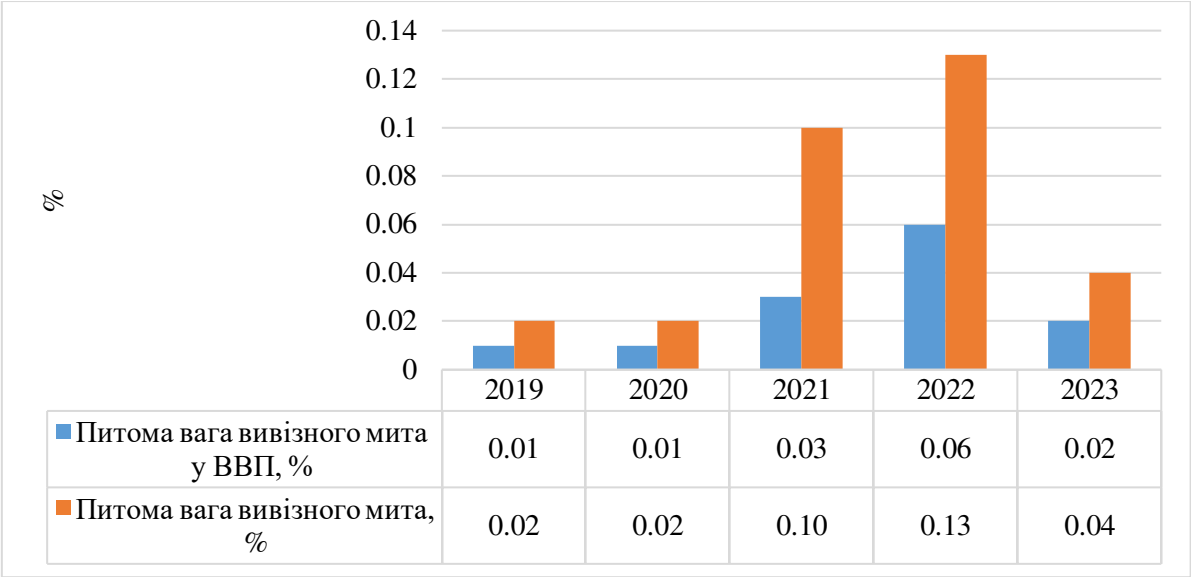
Показник	Роки					Відхилення 2023-2019	
	2019	2020	2021	2022	2023	+-	%
Вивізне мито, млрд. грн.	0,23	0,26	1,32	2,34	0,96	0,73	317,39
ВВП, млрд. грн.	3 675,8	3 818,5	4 363,6	3 865,8	4059,09	383,29	10,43
Доходи ДБУ, млрд. грн.	998,34	1076,03	1296,85	1787,7	2672,50	1674,16	167,69
Питома вага вивізного мита у ВВП, %	0,01	0,01	0,03	0,06	0,02	0,01	100,00
Питома вага вивізного мита, %	0,02	0,02	0,10	0,13	0,04	0,02	100,00

Джерело: складено автором на основі [22,23,24,25].

Протягом звітного періоду спостерігається значне зростання вивізного мита з 2019 по 2022 рік, після чого в 2023 році наступив різкий спад до 0,96 млрд. грн. Відхилення цього показника від 2019 року складає 0,73 млрд. грн., що становить 317,39% від початкового значення.

Питома вага вивізного мита у ВВП демонструє, що вивізне мито становило дуже невеликий відсоток від ВВП протягом розглянутого періоду, проте відбулося незначне збільшення його питомої ваги в 2023 році. Питома вага вивізного мита демонструє загальну тенденцію зменшення питомої ваги вивізного мита відносно ВВП з 2019 по 2023 рік.

Графічно динаміку показників фіскальної значимості можна зобразити за допомогою рис. 2.7.

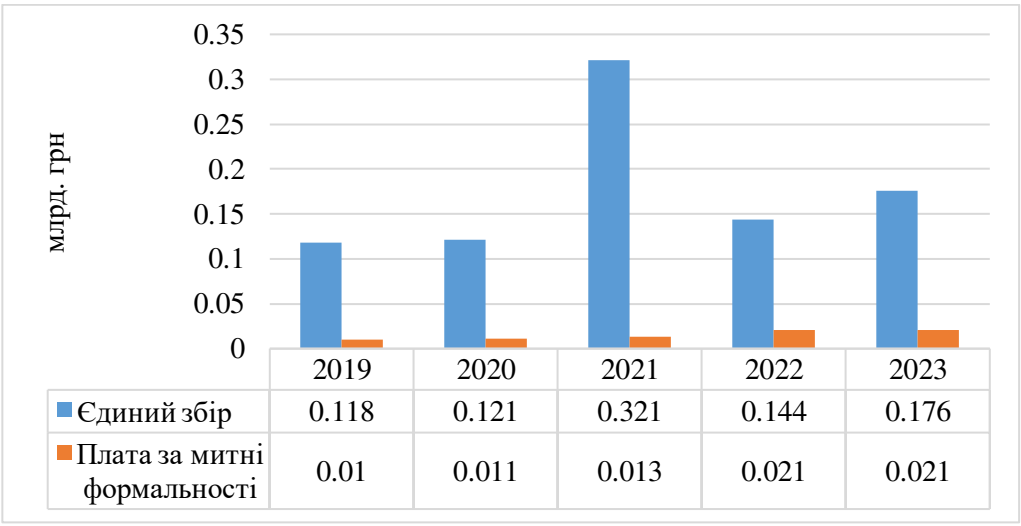
	2019	2020	2021	2022	2023
Питома вага вивізного мита у ВВП, %	0.01	0.01	0.03	0.06	0.02
Питома вага вивізного мита, %	0.02	0.02	0.10	0.13	0.04

Рис 2.7. Динаміка показників фіскальної значимості вивізного мита за 2019-2023 рр. (%)

Джерело: складено автором на основі [22,23,25].

Загалом, аналіз показників фіскальної значимості вивізного мита свідчить про його незначний вплив на доходи ДБУ та ВВП країни,

До інших митних платежів відносять єдиний збір та плата за митні формальності. Дані платежі за своїми надходженнями не є бюджетоутворюючими (рис 2.8).

	2019	2020	2021	2022	2023
Єдиний збір	0.118	0.121	0.321	0.144	0.176
Плата за митні формальності	0.01	0.011	0.013	0.021	0.021

Рис 2.8. Динаміка сплати інших митних платежів до Державного бюджету України у 2019-2023 роках (млрд. грн)

Джерело: складено автором на основі [22,23,24,25].

І на сам кінець проаналізуємо структуру митних платежів у 2023 році (рис 2.9).

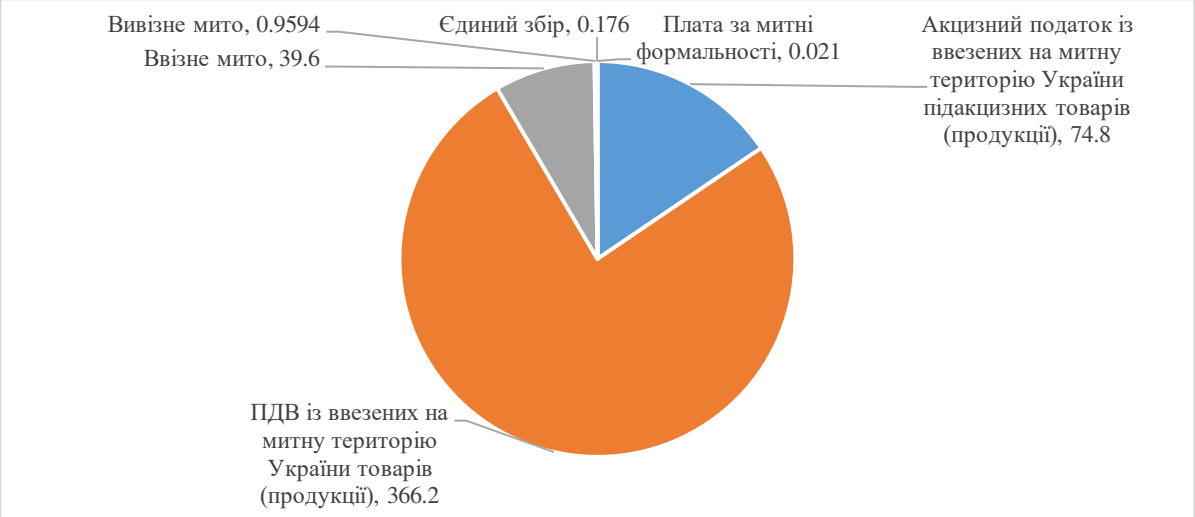

Рис 2.9. Структура митних платежів у 2023 році (млрд. грн)

Джерело: складено автором на основі [22,23,24,25].

З рис 2.9 бачимо, що найбільш бюджетоутворюючим є ПДВ із ввезених на митну територію України товарів (продукції) – 366,2 млрд. грн.

Отже, аналізуючи динаміку митних платежів до Державного бюджету за за 2019-2023 роки, можна побачити загальну тенденцію зменшення їх питомої ваги як у податкових надходженнях, так і у доходах державного бюджету. Наприкінці цього періоду митні платежі все ще залишаються значною складовою частиною бюджету, але їх внесок знижується порівняно з іншими джерелами доходів. Питома вага ПДВ у бюджеті суттєво зменшилася, хоча залишається важливою складовою частиною доходів. Крім того, акцизний податок демонструє тенденцію до зростання як у загальному обсязі доходів, так і в структурі доходів бюджету, хоча його питома вага може варіюватися. Зауважимо також, що ввізне та вивізне мито, хоча становлять невеликий відсоток від ВВП, все ж відображають тенденцію до зростання, особливо в контексті ввізного мита. Важливо також враховувати, що до інших митних платежів відносяться єдиний збір та плата за митні формальності, частка яких

у структурі бюджетних надходжень є невеликою, що також варто враховувати при аналізі.

2.2. Оцінка ефективності діяльності митних органів

Україна, як країна з важливим геополітичним становищем, була свідком серйозних змін в останнє десятиліття, що мали великий вплив на її економіку та соціальну сферу. Війна в Україні, яка триває, визначила важливі аспекти митного контролю. Зміни в митних процедурах та контролі стали важливим інструментом забезпечення національної безпеки та захисту економічних інтересів держави. Цей виклик вимагає систематичного аналізу ефективності митного контролю в контексті військового стану та зовнішньополітичної напруги [28], що відповідно суттєво впливає на роботу Держмитслужби зокрема на обсяги переміщення товарів і транспортних засобів, оформлення митних декларацій та іншої митної документації посадовими особами митниць.

Таблиця 2.5

Показники переміщення транспортних засобів через митний кордон України за період 2019 - 2023 років

Показник	**Од. виміру**	2019	2020	2021	2022	2023
Пропущено через митний кордон України т/з:	млн. од.	18,1	8,9	10,6	9,5	9,7
на ввіз	млн. од.	9,2	4,5	5,4	4,7	4,9
на вивіз	млн. од.	9,0	4,4	5,3	4,7	4,8
Пропущено через митний кордон України т/з:	тис. од.	18149,4	8 932,7	10648,5	9461,7	9714,8
залізничних вагонів	тис. од.	2 647,1	2 129,6	2 514,7	1489,4	1391,0
морських суден	тис. од.	17,0	16,7	17,2	6,1	9,2
річкових суден	тис. од.	15,6	9,7	13,9	26,0	33,4
автотранспорту	тис. од.	15241,4	6 659,4	7 925,0	7879,1	8232,4
повітряних суден	тис. од.	145,3	64,2	107,2	13,5	0,1
інших транспортних засобів	тис. од.	83,1	53,0	70,5	47,5	48,7
Пропущено товарів через митний кордон України:	млн. тонн	329,1	333,8	333,0	150,8	146,3
на ввіз	млн. тонн	94,6	85,1	91,3	31,1	27,3
на вивіз	млн. тонн	234,6	248,8	241,7	119,8	119,1

Продовження таблиці 2.5

Оформлено митницями товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту:						
трубопроводами	млн. тонн	93,2	75,7	57,5	41,9	28,4
лініями електропередачі	ГВт*г	9 130,5	7 859,5	4 955,5	4818,3	2149,5

Джерело: складено автором на основі [29].

За період з 2019 по 2023 рік в Україні спостерігалася динаміка пропуску транспортних засобів через митний кордон. В цілому, кількість транспортних засобів, які пропускалися через кордон, зменшувалася з 18,1 мільйонів одиниць у 2019 році до 9,7 мільйонів у 2023 році. У 2019 році відбувся найбільший пропуск транспортних засобів через митний кордон, який склав 18,1 мільйонів одиниць. Протягом 2020-2021 років спостерігався спад цього показника, але він знову підвищився у 2022 році, хоча не до рівня 2019 року. У 2023 році відбулася невелика зміна, проте загальний тенденція залишається на зменшення кількості пропущених транспортних засобів. Загальна кількість транспортних засобів, які пропускалися через кордон, була розділена на різні види транспорту, такі як залізничні вагони, морські та річкові судна, автотранспорт, повітряні судна і інші. За період з 2019 по 2023 рік найбільш значний внесок у загальну кількість транспорту зробили автотранспорт та залізничні вагони. Щодо переміщення товарів через митний кордон, узагальнюючи дані з 2019 по 2023 рік, можна зазначити, що загальний обсяг товарів зменшувався з 329,1 мільйона тонн у 2019 році до 146,3 мільйонів тонн у 2023 році. Ця тенденція зменшення відбувалася як у ввозі, так і у вивозі товарів. Окремо варто відзначити оформлення митницями товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту, таких як трубопроводи та лінії електропередачі. Загалом, спостерігалася зменшення обсягу цих товарів, особливо у 2023 році, що може свідчити про зміни в економічних процесах та стратегіях переміщення товарів.

Зауважимо, що зменшення показників відбулося як на ввіз, так і на вивіз. Очевидними причинами таких змін були обмеження, введенні у зв’язку з розгортанням коронавірусної пандемії, та повномасштабне вторгнення РФ в

Україну. Через блокування морських портів та руйнування їх інфраструктури значно скоротились у 2022 р. обсяги переміщень через митний кордон України морських суден: до 6,1 тис. од. на противагу 17,2 тис. од. у 2021 р. Внаслідок закриття повітряного простору переміщення повітряних суден знизилось до мінімальних 13,5 тис. од., що майже у 8 разів менше попереднього року. Водночас, майже вдвічі зріс обсяг переміщень річковим транспортом з 13,9 до 26,0 тис. од., оскільки зросли обсяги експорту зернових через порти річки Дунай.

Показники переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів за ділянками кордону показано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Показники переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів за ділянками кордону за період 2019 - 2023 років

Суміжна країна	Од.	2019	2020	2021	2022	2023
Пропущено транспортних засобів:						
Польща	млн.	5,45	2,86	3,77	4,40	4,66
Словаччина	млн.	0,97	0,58	0,76	0,92	0,92
Угорщина	млн.	2,01	0,99	1,06	1,06	1,00
Румунія	млн.	1,25	0,61	0,80	1,31	1,63
Всього кордон з країнами ЄС:	млн.	**9,68**	**5,04**	**6,39**	**7,70**	**8,20**
Російська Федерація	млн.	3,35	1,74	1,90	0,15	-
Білорусь	млн.	2,12	1,09	0,99	0,13	-
Республіка Молдова	млн.	2,75	0,90	1,13	1,43	1,49
Всього кордон з країнами СНД:	млн.	**8,23**	**3,73**	**4,02**	**1,71**	**1,49**
Через морські пункти пропуску	млн.	**0,09**	**0,10**	**0,14**	**0,04**	**0,03**
Через авіаційні пункти пропуску	млн.	**0,15**	**0,06**	**0,11**	**0,01**	**0,00**
Пропущено товарів:						
Польща	млн.	20,76	19,01	24,01	30,19	32,52
Словаччина	млн.	14,10	12,20	15,66	15,04	15,18
Угорщина	млн.	4,99	5,22	5,17	6,09	5,87
Румунія	млн.	3,64	4,25	4,77	9,04	10,55
Всього кордон з країнами ЄС:	млн.	**43,48**	**40,68**	**49,62**	**60,36**	**64,13**
Російська Федерація	млн.	42,30	39,44	43,43	3,03	-
Білорусь	млн.	22,74	18,86	22,94	3,02	-
Республіка Молдова	млн.	8,66	6,08	7,30	7,55	5,81
Всього кордон з країнами СНД:	млн.	**73,69**	**64,38**	**73,66**	**13,61**	**5,81**
Через морські пункти пропуску	млн.	211,89	228,73	209,63	76,85	76,37
Через авіаційні пункти пропуску	млн.	0,06	0,05	0,08	0,01	0,00

Джерело: складено автором на основі [29].

Протягом 2019-2023 років в Україні спостерігалася динаміка пропуску транспортних засобів та товарів через кордон з різними країнами, яка може вказувати на зміни в торговельних та транспортних зв'язках. Основні країни-партнери для переміщення транспортних засобів і товарів були Польща, та країни ЄС. У 2019 році спостерігався найбільший пропуск транспортних засобів та товарів через кордони з Польщею та країнами ЄС. Після цього пропуск зменшувався, але знову зріс у 2022 році. Протягом цього періоду пропуск через кордон з Російською Федерацією і країнами СНД був меншим порівняно з країнами ЄС, а також зазнав значних коливань, зокрема, спостерігався значний спад в 2023 році. Щодо пропуску товарів, також можна відзначити значний обсяг переміщень з країнами ЄС, зокрема з Польщею, яка відігравала значну роль у торгівлі з Україною. Проте, відбулися зміни в динаміці пропуску товарів через кордон з Росією та країнами СНД, з великим спадом в 2023 році. Також варто звернути увагу на транспортування через морські та авіаційні пункти пропуску. Хоча обсяги переміщень через ці шляхи були порівняно невеликими у порівнянні з кордонами з сусідніми країнами, вони все ж відображають міжнародні торговельні зв'язки.

Як свідчать дані табл. 2.6, у 2019 - 2023 рр. мало місце більш як п’ятикратне скорочення кількості транспортних засобів, що перетнули митний кордон України з країнами так званого СНД. Щодо товарів, то очевидно, що найбільше скорочення обсягів переміщень було з РФ та Білорусі.

Показники декларування показано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Показники декларування за період 2019 - 2023 років

Показник	**Од.**	2019	2020	2021	2022	2023
Оформлено митних декларацій форми МД-2:	тис.	**4559,4**	**4464,6**	**5159,3**	**3534,3**	**3518,7**
на ввезення (надходження)	тис	3	3	3	2	2
на вивезення (пересилання)	тис	998,7	985,1	1	930,1	950,3
на внутрішній транзит (каботаж)	тис	95,6	89,3	106,8	22,5	12,8
на прохідний транзит	тис	375,5	339,4	395,3	79,2	14,6
Оформлено митних декларацій форми МД-2 за процедурою електронного декларування:	тис. шт.	**4389,4**	**4314,0**	**5006,5**	**3501,3**	3 502,3

Продовження таблиці 2.7

на ввезення (надходження)	тис	3	3	3	2	2
на вивезення (пересилання)	тис	992,0	980,2	1	926,7	947,5
на внутрішній транзит (каботаж)	тис	95,2	88,9	106,6	22,5	12,8
на прохідний транзит	тис	250,1	220,8	269,9	58,6	11,1
Оформлено інших митних документів:	тис	**1620,4**	**846,0**	**1024,0**	**556,3**	**485,1**
квитанцій МД-1	тис	1	438,6	491,6	253,1	212,6
оглядових розписів М 15	тис	111,4	249,7	325,2	229,5	176,0
митних декларацій М-16	тис	114,2	157,7	207,2	73,7	96,5
Кількість осіб, які здійснюють операції з товарами та перебувають на централізованому обліку:	тис. осі	133,7	147,4	161,0	180,7	196,3
взятих на облік з початку року	тис	18,5	15,4	14,2	19,5	15,6
здійснювали митні формальності з товарами з початку року	тис.	52,2	51,0	53,3	53,1	49,5

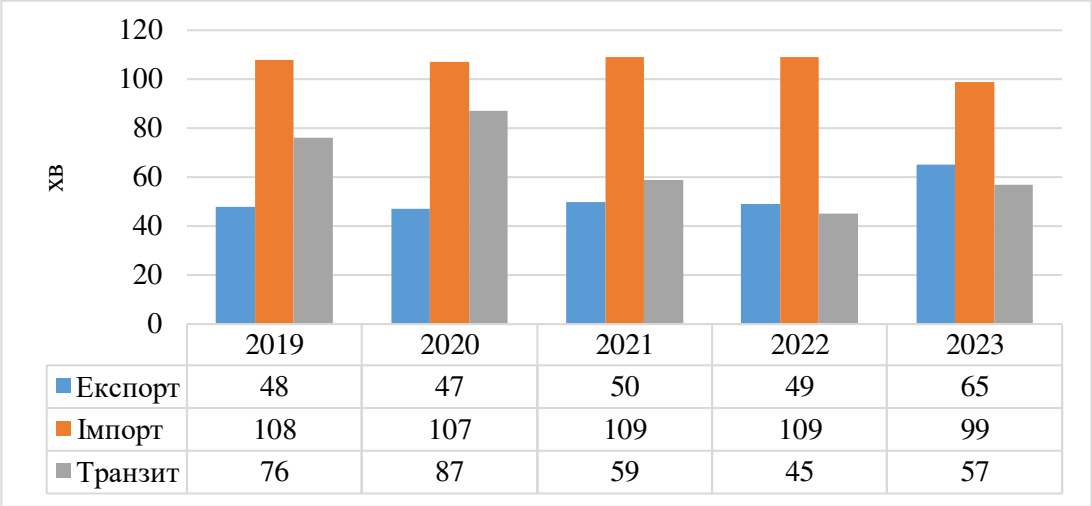
Джерело: складено автором на основі [29].

За період з 2019 по 2023 рік в Україні спостерігалася динаміка оформлення митних декларацій форми МД-2, а також інших митних документів, а також кількості осіб, які здійснюють операції з товарами та перебувають на централізованому обліку. Кількість оформлених митних декларацій форми МД-2 з 2019 по 2023 рік зменшилася з 4559,4 тис. шт. у 2019 році до 3518,7 тис. шт. у 2023 році. Однак, слід відзначити, що за процедурою електронного декларування кількість декларацій зберігалася на високому рівні, проте також відбувся спад у 2023 році. Оформлення інших митних документів також відображає зменшення з 2019 по 2023 рік. Наприклад, кількість квитанцій МД-1, оглядових розписів М 15 та митних декларацій М-16 зменшилася протягом цього періоду. Щодо кількості осіб, які здійснюють операції з товарами та перебувають на централізованому обліку, спостерігався поступовий ріст з 133,7 тис. осіб у 2019 році до 196,3 тис. осіб у 2023 році. Однак, варто зазначити, що кількість осіб, які здійснювали митні формальності з товарами, зменшувалася протягом цього періоду, що може свідчити про оптимізацію митних процесів або інші структурні зміни.

Узагальнюючи, можна сказати, що за період з 2019 по 2023 рік в Україні спостерігалася динаміка зменшення кількості оформлених митних декларацій

та інших митних документів, проте зростання кількості осіб, які здійснюють операції з товарами та перебувають на централізованому обліку.

Середній час митного оформлення товарів та послуг в деяких митних режимах показано на рис 2.10.

	2019	2020	2021	2022	2023
Експорт	48	47	50	49	65
Імпорт	108	107	109	109	99
Транзит	76	87	59	45	57

Рис 2.10. Середній час митного оформлення товарів та послуг в деяких митних режимах у 2019-2023 роках (хв).

Джерело: складено автором на основі [19].

Як бачимо, за звітний період спостерігається скорочення тривалості митного оформлення.

Результати ефективності роботи Держмитслужби під час контролю правильності визначення митної вартості наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Показники ефективності роботи Держмитслужби України щодо контролю правильності визначення митної вартості товарів за період 2019 - 2023 рр.

Рік	надходження митних платежів, млн. грн.	винесено рішень про коригування митної вартості	додатково нараховано митних платежів, млн. грн.	Питома вага в структурі надходжень
2019	373 430	12800	870,9	0,24%
2020	362 550	15 817	889,4	0,25%
2021	498 820	21 411	228,6	0,05%
2022	320 600	13 924	108,9	0,03%
2023	481 760	11153	471,8	0,10%

Джерело: складено автором на основі [23].

Протягом звітного періоду у процесі митного контролю винесено рішень про коригування митної вартості товарів та додаткового нарахування митних платежів. Найбільше таких випадків було у 2019 році, коли винесено 6080 рішень про коригування та нараховано додатково 870,9 млн. грн. митних платежів. У 2020 та 2023 роках були нараховані значні суми митних платежів: 889,4 млн. грн та 471,8 млн. грн відповідно. У 2021 та 2022 роках ці показники були відносно невеликими. Питома вага в структурі надходжень митних платежів також зазначається. Найбільша питома вага була у 2019 та 2020 роках, коли вона становила 0,22% та 0,25% відповідно. У 2023 році цей показник знизився до 0,10%, а у 2022 році - до 0,03%. Крім того, суб'єкти ЗЕД часто оскаржують рішення митних органів щодо коригування митної вартості (табл.2.9).

Таблиця 2.9

Результати оскаржень у суді рішень митних органів щодо коригування митної вартості за період 2019 - 2023 рр.

	Оскаржено рішень про коригування митної вартості товарів		Прийнято рішень не на користь митниці		питома вага рішень, винесених не на користь митниці	
Рік	Кількість, шт.	додатково нараховано митних платежів за рішеннями, що оскаржено, млн. грн.	кількість, шт.	на суму, млн. грн.	за кількістю	за сумою донарахованих платежів
2019	6	1500	3120	820,90	51%	55%
2020	4 117	559,15	2 183	492,67	53%	88%
2021	4 565	688,76	2 654	633,25	58%	92%
2022	2 191	403,09	1 683	311,09	77%	77%
2023	9182	2483	641	179,29	7%	7,22%

Джерело: складено автором на основі [23].

Загалом кількість оскаржених рішень зменшувалась з року в рік: у 2019 році, їх було 6080, а у 2023 році – 9182. Однак, варто відзначити, що в 2021 та 2022 роках кількість оскаржень зросла порівняно з попереднім роком. Дані також показують, що велика частина оскаржених рішень була прийнята не на користь митниці. Наприклад, у 2019 році 51% рішень було прийнято не на користь митниці, у 2020 році - 53%, у 2021 році - 58%, у 2022 році - 77%, і у 2023 році - 7%. Таким чином, діяльність митної служби щодо донарахування митних платежів внаслідок коригування митної вартості нівелюється завдяки подальшому оскарженню у суді таких рішень та їх визнанню неправомірними. На наш погляд, це свідчить про неефективність даного напряму роботи Держмитслужби.

Аналіз даних, наведених у табл. 2.10, щодо застосування методів визначення митної вартості товарів засвідчує поширеність випадків використання резервного методу (у 2023 р. - 13 % за фізичними обсягами імпорту та 15% - у їх вартісному вимірі), що може свідчити про застосування так званих індикативних цін. В основному визначення митної вартості здійснюється за ціною договору. У випадку, якщо це неможливо, то

використовуються інші методи. Застосування індикативних цін передбачає ручне регулювання цін на імпортні товари.

Таблиця 2.10

Застосування методів визначення митної вартості товарів за період 2019 - 2023 рр.

Період	за ціною договору (контракту)		резервний	
	за кількістю товарів	за обсягом імпорту	за кількістю товарів	за обсягом імпорту
2019	88%	92%	12%	10%
2020	89%	91%	11%	8%
2021	90%	92%	10%	7%
2022	88%	85%	12%	14%
2023	89%	86%	13%	15%

Джерело: складено автором на основі [23].

Крім того, мають місце випадки спонукання суб'єктів ЗЕД до самостійного коригування вартості товарів до рівня індикативних цін. Про це можуть свідчити дані щодо кількості випадків самостійного відкликання митних декларацій для коригування митної вартості товарів (на 36 % за період 2020 - 2022 рр.).

Класифікація товарів важлива з огляду на визначення митного тарифу на базі коду товару [30]. Показники ефективності роботи митних органів у напрямку митного контролю визначення коду товару наведені у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Показники ефективності митного контролю щодо класифікації товарів за період 2019 - 2023 роки

Рік	Винесено рішень про класифікацію товару		Оскаржено рішень про визначення коду товару		Прийнято судами рішень не на користь митного органу	
	К-сть, шт.	Надходження до бюджету, млн. грн.	К-сть, шт.	на суму, млн. грн.	К-сть, шт.	на суму, млн. грн.
2019	2952	150	134	8,6	2818	141,4
2020	2 391	275,3	96	10	114	14,8
2021	2 486	314,9	167	23	126	11,7
2022	1 616	214,2	63	9	149	19,5
2023	1812	265,10	390	69	145	17,2

Джерело: складено автором на основі [23].

За вказаний період спостерігається коливання кількості винесених рішень про класифікацію товару. Найбільша кількість таких рішень була винесена у 2019 році - 2952, а найменша - у 2023 році - 1812. Однак, варто відзначити, що у 2021 році цей показник також був досить високим - 2486 рішень. Також вказані дані про кількість оскаржень рішень про визначення коду товару та результати судових оскаржень. За вказаний період кількість оскаржень також зазнала коливань. Найбільша кількість оскаржень була в 2019 році - 134, а найменша - у 2023 році - 69. Результати судових оскаржень не на користь митного органу також є важливим аспектом. За вказаний період спостерігається зменшення кількості судових рішень не на користь митного органу. Найбільша кількість таких рішень була прийнята у 2019 році - 2818, а найменша - у 2023 році - 145.

Проаналізуємо результативність протидії митних органів порушенням митних правил, дані про яку наведено у (Додаток В). Протягом періоду з 2019 по 2023 роки спостерігалося значне порушення справ про порушення митних правил, з великою кількістю вилучених предметів та накладених штрафів. Розглянуті справи митницею та передані до суду свідчать про активність

митних органів у боротьбі з порушеннями. Одним з прогресивних форм контролю є митний аудит, результати якого наведені у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Показники ефективності митного аудиту за період 2019 - 2023 рр.

Рік	Кількість проведених перевірок	Донараховано, млн. грн	Надійшло від аудиту, млн. грн.
2019	774	477,10	328,20
2020	682	244,32	12 ,17
2021	869	341,88	29,55
2022	188	147,44	13,43
2023	154	152,10	104,2

Джерело: складено автором на основі [23].

Протягом звітного періоду спостерігалося коливання кількості проведених митних перевірок. Найбільша кількість перевірок була здійснена у 2021 році - 869, тоді як найменша - у 2023 році - 154. У той же час, обсяг додатково нарахованих коштів в результаті аудиту зазнав значного коливання. Найвища сума додатково нарахованих коштів була у 2019 році - 477,10 млн грн, і ця сума зменшилася до 152,10 млн грн у 2023 році. Надходження від аудиту також коливалися протягом років, з найвищим показником у 2021 році - 29,55 млн грн. Однак, варто зауважити, що у 2022 р. діяв мораторій на проведення перевірок [31]. Показово, що до бюджету надходить 5 % - 9 % сум донарахованих за результатами аудиту митних платежів.

Оцінка роботи митниці з боку бізнесу є важливим показником успішності тих заходів із реформування митниці, які проводилися протягом останніх років. 2022 році, попри складну ситуацію в країні внаслідок повномасштабного російського військового вторгнення, оцінки роботи митниці порівняно з попереднім 2021 роком практично не змінилися, що ми вважаємо позитивним результатом для Держмитслужби України. Нагадаємо історичну динаміку цього показника. У 2022 році Індекс СРМ склав 0,37, що відображає переважання позитивних оцінок ефективності роботи митниці над негативними. Значення Індексу практично не змінилося з 2021 року, коли воно склало 0,36. Свого найбільшого на сьогодні значення цей Індекс досягнув у

2020 році (0,43), а тоді після деякого зниження зупинився на практично однаковому рівні у 2021 та 2022 роках (рис 2.11).

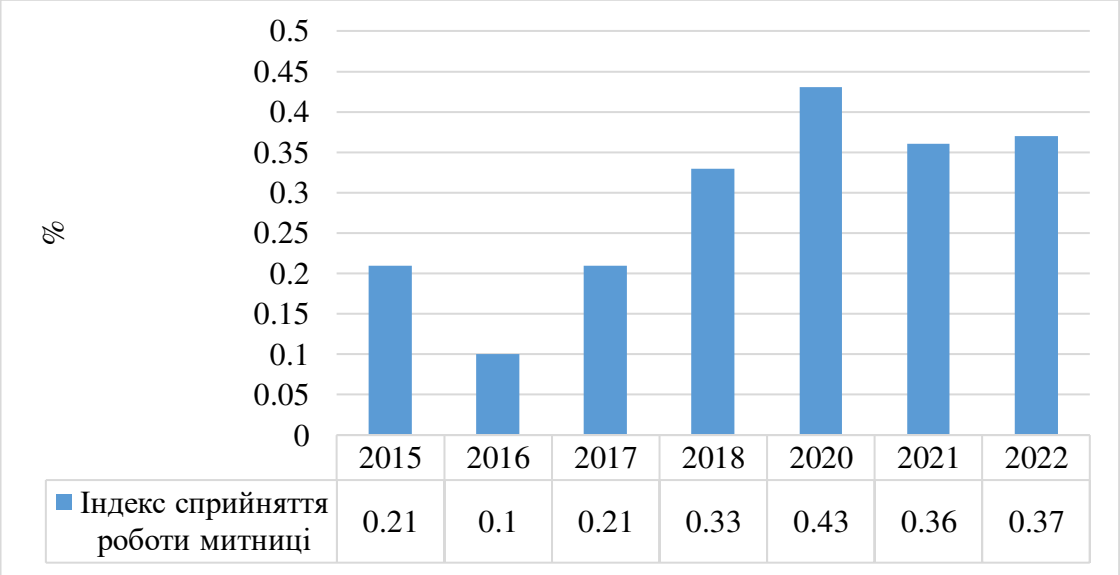

Рис 2.11. Індекс сприйняття роботи митниці

Джерело: складено автором на основі [21].

Отже, здійснивши оцінку ефективності діяльності митних органів, можна сказати, що протягом звітного періоду в Україні спостерігалася зниження кількості транспортних засобів і товарів, що пропускалися через митний кордон. Зокрема, кількість транспортних засобів зменшилася з 18,1 мільйона до 9,7 мільйона одиниць, а обсяг товарів - з 329,1 мільйона тон до 146,3 мільйона тон. Незважаючи на коливання, динаміка показує загальну тенденцію зменшення. Одночасно спостерігалася зміна в кількості оформлених митних документів та осіб, які здійснюють операції з товарами. За вказаний період також помітно зменшення кількості оскаржень та судових рішень не на користь митного органу, що може вказувати на неефективність певних напрямків роботи Держмитслужби. Варто зазначити, що незважаючи на коливання, надходження до бюджету від митного аудиту залишаються значними.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Митниця, нарівні з іншими органами влади, піддається впливу зовнішніх процесів, таким як глобалізація, цифрова трансформація, інновації, інтеграція та розвиток міжнародних зв'язків. Вона має стратегічне завдання забезпечувати контроль за міжнародною торгівлею та брати необхідні заходи для захисту країни від недобросовісного та нелегального обігу товарів, маючи широкий спектр повноважень. Сучасна українська митниця повинна бути готовою до змін, щоб відповідати вимогам та стандартам, які забезпечать її ефективне функціонування. Це включає в себе захист бюджету через збір податків, відповідність європейським стандартам, боротьбу з корупцією та контрабандою, зведення рівня останніх до мінімуму [32].

У рамках адміністративного реформування Державної митної служби, яке визначено в Національній стратегії доходів з метою інституційного посилення митних органів, заплановано впровадження низки важливих заходів.

По-перше, щодо антикорупційних ініціатив, передбачається реалізація Антикорупційної програми Державної митної служби та запровадження атестації митників, використання натільних відеокамер для відеофіксації виконання фізичного контролю товарів та спілкування з громадянами на кордоні.

По-друге, планується налагодження співпраці з бізнес-сектором. Оперативним кроком буде розвиток служби підтримки бізнесу (Help Desk), яка швидко реагуватиме на запити бізнесу. Це допоможе оцінювати та дотримуватись балансу між контролем і спрощенням митних процедур. Очікується на подальший розвиток та широке застосування програми

спрощень для бізнесу, у тому числі Авторизованого економічного оператора (AEO) та системи NCTS (Нова комп'ютеризована транзитна система).

Третім аспектом є посилення міжнародного співробітництва. Воно передбачає обмін митною інформацією між країнами та спільний контроль на пунктах пропуску.

Четвертий напрям - це інституційний розвиток. Він включає підвищення зарплат митників до ринкового рівня, впровадження системи оцінки ефективності (KPI), а також удосконалення управління персоналом через контракти, ротацію та особисту відповідальність.

П’ятий аспект полягає у розвитку IT та технічного оснащення. Планується впровадження нових IT-рішень, сумісних з ЄС, оновлення системи митного оформлення, управління ризиками, а також оснащення пунктів пропуску сучасними технічними засобами, такими як сканери, ваги та системи відеонагляду тощо.

В цілому впровадження окреслених ініціатив дозволить зміцнити ефективність та прозорість митного адміністрування в Україні [33].

Важливими напрямками розвитку митних органів України є розробка нових митних IT систем та боротьба з корупцією. Ці напрями будуть реалізовуватись через Програму EU4PFM до 2025 року. Продовження підтримки України у митній сфері через Програму EU4PFM до 2025 року анонсував під час засідання Асьєр Сантільян Лузуріага, керівник відділу, що опікується верховенством права у представництві ЄС в Україні. Він зазначив, що додаткова підтримка, виділена Україні у грудні 2023 року, дозволить завершити всі поточні заходи Програми до 2025 року, а підтримка реформування IT систем Держмитслужби триватиме до 2026 року [34].

Розвиток пост-митного контролю також є важливим напрямком розвитку митниць. В результаті реалізації даного напряму буде перевірятись інформація, зазначена в митній декларації, та поданих документах.

Основні напрями пост-митного контролю: контроль за правильністю визначення бази оподаткування; контроль за правильністю класифікації

товарів згідно з УКТЗЕД; контроль за визначенням країни походження товарів; контроль за наданням пільг в оподаткуванні, повнотою та своєчасністю сплати митних платежів; контроль за достовірністю декларування вагових, кількісних та якісних показників, технічних та фізико-хімічних характеристик товарів, що впливають на рівень оподаткування; контроль за дотриманням визначених Митним кодексом вимог митних режимів; контроль за дотриманням суб'єктами ЗЕД положень законодавства з питань нетарифного регулювання [35].

Іншими не менш важливими напрямами розвитку митних органів в Україні є:

- удосконалення аналізу системи ризиків та митного пост-аудиту. Варто звернутися до ірландського досвіду, де важливим постулатом постає належне інформування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за рахунок різних інструментів (у т.ч. дослідження різних джерел діяльності суб'єктів ЗЕД на предмет виявлення правопорушень, незаконного провадження діяльності, надсилання відповідних запитів, тощо) [36]. Такий захід має сприяти більшій довірі людей до митниці, розуміння її першочергової необхідності, виконання запропонованих підприємцям заходів інформативного характеру. Упровадження подібної концепції в роботу українських митних органів сприятиме налагодженню взаємозв'язку «митниця – суб'єкт ЗЕД», а також продемонструє суб'єктам ЗЕД, що дії митниці мають на меті сприяння розвитку їх бізнесу та національній економіці загалом. Крім цього, це дозволить пріоритезувати контролюючу функцію митниці задля кращого забезпечення реалізації фіскальної;

- впровадження інформаційних технологій, спрямованих на застосування «принципу вибірковості», спрощеності митних процедур та процедур митного контролю. Варто звернути увагу на досвід Франції в контексті даного питання та ініціювати оновлення програмного забезпечення [36]; упровадження програм європейських стандартів; залучення європейських митників до проведення круглих столів, зустрічей із метою

обміну досвіду поглиблення співробітництва, інтегрування тощо. Реалізація цього пріоритету сприятиме зменшенню кількості порушень митних правил та сприятиме запобіганню контрабанді; скороченню часу на проходження митних процедур, а також підвищенню залученості митників до ризикових суб'єктів ЗЕД.

- забезпечення діяльності митних органів законодавчо закріпленою стратегією митниці на 3–5 років. Увагу привертає досвід Литовської Республіки, де такі стратегії ухвалюються регулярно і сприяють ефективній роботі митниці та її розвитку [37]. Така стратегія сприятиме реалізації заходів обов'язкового характеру, що будуть нею передбачені, а також дозволить бути «гнучкою», із можливістю адаптувати її до змін через вплив зовнішніх або внутрішніх факторів;
- покращення інформаційно-аналітичної бази митних органів України із базами даних інших державних структур, у т.ч. європейських. Наприклад, можна ініціювати створення єдиної бази даних з переміщення культурних цінностей, у т.ч. ті, які було викрадено або затримано під час незаконного переміщення. Це сприятиме зміцненню міжнародного співробітництва українських і європейських митників, а також дозволить оперативно реагувати на можливих порушників митних правил із можливістю відслідкувати їх дії, визначити ризики, загрози і завчасно ухвалити відповідне рішення.

Нововведення щодо розвитку теорії митного менеджменту мають інтегративний характер. Сучасні концепції менеджменту, що об'єднані на основі адаптивного кейс-підходу, включають в себе концепції ефективного менеджера, організаційного розвитку, процесного управління, модернізації організаційної і вдосконалення корпоративної культур [38]. Таким чином формується інтегративна концепція адаптивного кейс-менеджменту (далі - АКМ), що являє собою концепцію динамічного управління процесами в середині певної організації. Системи АКМ призначені для вирішення завдань колективної взаємодії співробітників, видачі завдань, призначенні доручень та

контролю термінів їх виконання. Система АКМ, що спрямована на результат, дозволяє керувати всіма поточними проєктами та співробітниками, що беруть у них участь, проводити моніторинг виконання поставленого завдання на кожному етапі та формувати резерв найкращих практик у процесі реальної роботи. Адаптивність та гнучкість такої системи дозволяє автоматизувати процеси організації «як є» (as is) для досягнення стану «як має бути» (to be) [39].

Головною особливістю застосування такого підходу є те, що управління здійснюється не лише за відхиленнями, але і за виявленням нової цільової траєкторії у просторі прогресивних цілей і в контексті бачення. Тому, необхідно прогнозувати зміни параметрів, що контролюються, із коригуючими пропозиціями. За такого підходу методи та інструменти управління еволюціонують від інтуїтивних методів до інформаційно-аналітичних технологій та технологій підготовки і прийняття колективних управлінських рішень на основі інформації. Уся така інформація може генеруватися та накопичуватися відповідними бізнес-проєктами, тренінгами, експертно-аналітичним моделюванням у сфері кейс-аналітичних центрів на основі сучасних технологій управління, тощо. Схема, що ілюструє такий механізм управління, представлена на рис. 3.1.

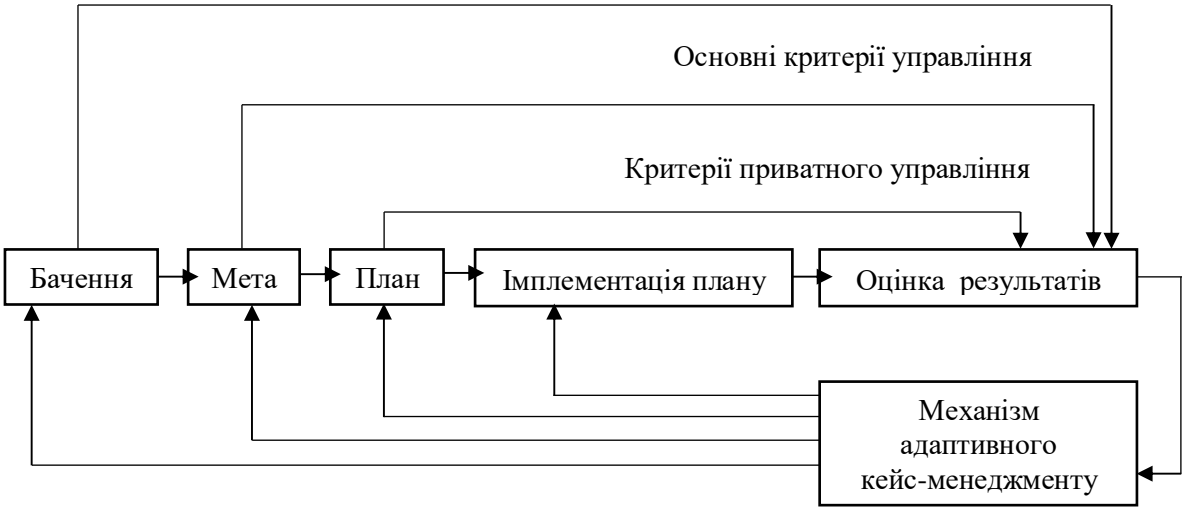

Рис 3.1. Адаптивний механізм управління справами митних органів

Джерело: складено автором на основі [32].

Механізм передбачає можливість зміни, тобто еволюції, не лише плану, але й мети і бачення митної служби. Незважаючи на те, що ціль є внутрішнім спонуканням керівництва, визначальним фактором цілепокладання є бачення організації, що представлене певною системою цінностей, що формуються, наприклад, як частина корпоративної культури організації. Вона складається з найбільш стійкої категорії людських відносин, що формувалася та розвивалася протягом попереднього досвіду практичної та інтелектуальної діяльності.

Механізм адаптивного управління справами митної служби можна розглядати як модель узагальненої концепції управління. Механізм носить інтегративний характер та в найближчому майбутньому прогнозовано виступатиме основним у теорії та практиці митного менеджменту. У такому механізмі релевантна система цінностей (бачення) замикає вхід и вихід системи управління, будучи одночасно як глобальним критерієм, так і основою для цілепокладання [32].

Отже, реформування митних органів в рамках Національної стратегії доходів передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності та прозорості роботи митних органів. Серед них – впровадження антикорупційних заходів, підтримка бізнесу через розвиток Help Desk та спрощення митних процедур, зміцнення міжнародного співробітництва, інституційний розвиток, впровадження IT та технічного оснащення, а також розвиток пост-митного контролю. Важливими напрямками також є удосконалення аналізу ризиків та митного пост-аудиту, впровадження інформаційних технологій для спрощення процедур, закріплення стратегії митниці на 3–5 років та покращення інформаційно-аналітичної бази. Інтегративна концепція адаптивного кейс-менеджменту відображає сучасний підхід до управління, спрямований на ефективне вирішення завдань та зміцнення внутрішньої координації дій.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Охарактеризувавши теоретичні основи функціонування митних органів, встановлено, що митні органи відіграють важливу роль у зовнішньоекономічних відносинах країни, контролюючи переміщення товарів через кордон та забезпечуючи дотримання митних процедур та сплату митних платежів. Ефективна діяльність митних органів є важливою для розвитку зовнішньої торгівлі та економічної стабільності. Організація їх роботи базується на принципах ефективності, результативності та виконання завдань. Класифікація їх структури дозволяє докладніше вивчити їхню роботу, враховуючи різноманітні функції, що вони виконують.

2. Визначивши сутність та функції системи управління митними органами в Україні, з’ясовано, що у всіх країнах світу система управління митними органами організована на трьох рівнях: центральному, регіональному та місцевому, при цьому кожен рівень має свою функціональну зону. Україна не виняток, і головним органом, що здійснює митну діяльність, є Держмитслужба. Організаційно Держмитслужба включає апарат, митниці, департамент спеціалізованої підготовки та лабораторії. Загалом, у країні діє 26 митниць, які є відокремленими підрозділами Держмитслужби і охоплюють всю територію країни. Система управління митною діяльністю включає різні підсистеми, які відповідають за різні функції, забезпечуючи ефективну та координовану роботу митних органів.

3. Проаналізувавши надходження митних платежів до Державного бюджету України, встановлено, що оглядаючи динаміку митних платежів до Державного бюджету з 2019 по 2023 рік спостерігається тенденція зменшення їхнього внеску, як до податкових надходжень, так і до доходів державного бюджету. Хоча на кінець цього періоду митні платежі все ще є значною складовою частиною бюджету, їх внесок порівняно з іншими джерелами доходів знижується. Виділення ПДВ у бюджеті помітно скоротилося, але

залишається важливим джерелом доходів. Акцизний податок, навпаки, показує тенденцію до зростання, як у загальному обсязі доходів, так і в структурі доходів бюджету, хоча його внесок може змінюватися. Ввізне та вивізне мито, хоча і становлять невеликий відсоток від ВВП, все ж показують тенденцію до зростання, особливо в контексті ввізного мита.

4. Здійснивши оцінку ефективності діяльності митних органів, прослідковується така тенденція зменшення кількості транспортних засобів і товарів, що пропускалися через митний кордон України протягом звітного періоду. Наприклад, кількість транспортних засобів скоротилася з 18,1 мільйона до 9,7 мільйона одиниць, а обсяг товарів - з 329,1 мільйона тон до 146,3 мільйона тон. Незважаючи на коливання, загальна динаміка вказує на зменшення. Одночасно спостерігалася зміна в кількості оформлених митних документів та осіб, які проводять операції з товарами. Також помітно зменшення кількості оскаржень та судових рішень не на користь митного органу за цей період, що може свідчити про неефективність певних напрямків роботи Держмитслужби.

5. Висвітливши напрями удосконалення митних діяльності митних органів в Україні, встановлено, що реформування митних органів в рамках Національної стратегії доходів передбачає реалізацію комплексу заходів з метою підвищення ефективності та прозорості їхньої роботи. Важливими напрямками також є удосконалення аналізу ризиків та митного пост-аудиту, впровадження інформаційних технологій для спрощення процедур, закріплення стратегії митниці на 3-5 років та покращення інформаційно-аналітичної бази. Інтегративна концепція адаптивного кейс-менеджменту відображає сучасний підхід до управління, спрямований на ефективне вирішення завдань та зміцнення внутрішньої координації дій.

СПИСОК ВИКОРСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герчаківський С.Д. Митна справа. Навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2020. 316 с

2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18.05.1973 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643. (дата звернення 10.02.2024 р)

3. Бугір М. Організація діяльності органів управління митною справою в країнах Європейського Союзу. *Актуальні питання фінансової теорії та практики*: збірн. матер. Десятої заоч.-дистанц. конф. студентів і молодих вчених (м. Тернопіль, 26 квіт. 2023 р.). Ч. 1. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 242 с.

4. Митна справа: підручник [для студ. вищ. навч. закл., які навч. за освіт.-проф. програмою бакалавра з напр. підгот. «Фінанси і кредит»]: до 50-річчя ТНЕУ / А. І. Крисоватий та ін. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2014. 540 с

5. Гуцул І. А. Митна політика зарубіжних країн. Навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 198 с.

6. Демчук І.І. Ефективність діяльності митних інституцій України та країн Європейського Союзу . - Рукопис. Дослідження на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», освітня програма «Митна справа» – Західноукраїнський національний університет. Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій. Тернопіль, 2022.

7. Макарова О. Організаційні засади діяльності митних органів з урахуванням зарубіжного досвіду. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2021. Вип. 26. С. 76-82

8. Саварець А. Український та зарубіжний досвід побудови митних органів: рекомендації для сучасної України. *Інститут економічних досліджень та політичних консультацій*. К., 2017. 22 с.

9. Пашко П.В., Пашко Д.В. Реформування податкових та митних органів: інституціональний аспект. *І Міжнародний форум «Розвиток державного фінансового контролю в контексті економічної безпеки країни*: тези конференції. 23 травня 2019 р. м. Ірпінь. С. 54-57.

10. Система ключових індикаторів результативності діяльності органів Міністерства доходів і зборів України: монографія / [Бридун Є. В., Вдовиченко А. М., Зубрицький А. І., Кирилюк І. В., Маланушенко Є. Л., Серебрянський Д. М.] ; за заг. ред. А. М. Вдовиченка. – К.: Алерта, 2013. – 336 с.

11. Сімчук В. П. Адміністративно-правовий статус державної митної служби України в умовах реформування. *Журнал східноєвропейського права.* 2020. № 74. С. 87-92

12. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Урядовий кур'єр*. 2012. № 86, № 87.

13. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 92. Т. 1. Ст. 3248

14. Організація управління в митних органах [Електронний ресурс]: конспект лекцій для студентів заочної та денної форм навчання спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / укладачі: В. О. Акмен, С.В. Сорокіна. – Електрон. дані. – Х. : ХДУХТ, 2021.

15. Офіційний веб-сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua (дата звернення 22.02.2024 р)

16. Про утворення територіальних органів Державної митної служби України як відокремлених підрозділів : наказ Державної митної служби України від 19.10.2020 р. № 460. URL: https://customs.gov.ua/documents/pro-utvorennia-teritorialnikh-organiv-derzhavnoyi-mitnoyisluzhbi-ukrayini-iak-vid okremlenikh-pidro zdiliv-149. (дата звернення 22.02.2024 р)

17. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 р. № 188-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-timchasove-

zakrittya-deyakih-punktiv-propusku-cherezderzhavnij-kordon-ta-punktiv-kontrol yu-188-260222 (дата звернення 22.02.2024 р)

18. Русак Д. Сучасна практика митних процедур: Навч. посіб. К. 2023. 300 с. URL: https://www/iir/edu/ua/sites/defauit/files/2023-03 (дата звернення 22.02.2024 р)

19. Слободян В.В. Моделі організації митної служби України за роки незалежності: переваги та недоліки. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 5. (22). 2020. С.8-12

20. Функціонування Держмитслужби у форматі єдиної юридичної особи. URL: https://mof.gov.ua/uk/functioning_of_the_state_customs_service_in_the_format_of_a_single_legal_entity-476 (дата звернення 22.02.2024 р)

21. Моніторинг роботи митниці очима бізнесу. URL: https://customs.gov.ua/otsinka-diialnosti (дата звернення 22.02.2024 р)

22. Інформація щодо виконання Державного та Зведеного бюджетів України за 2019-2023 роки. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration (дата звернення 29.02.2024 р)

23. Плани та звіти роботи Держмитслужби за 2019-2023 роки. URL: https://customs.gov.ua (дата звернення: 29.02.2024)

24. Публічні звіти Голови Державної казначейської служби України Тетяни Слюз про підсумки діяльності Казначейства за 2019-2023 роки. URL: https://www.treasury.gov.ua/dlya-gromadskosti/publichna-informaciya/publichni-zviti (дата звернення 29.02.2024 р)

25. ВВП України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/ (дата звернення 29.02.2024 р)

26. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2022р Звіт Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування. Міністерство економіки України. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7- 6533-4ab6-

b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki (дата звернення 29.02.2024 р)

27. Офіційні дані Державної податкової служби України. URL: https://tax.gov.ua/ (дата звернення 29.02.2024 р)

28. Авраменко Н. Л., Дорошенко Т. М., Матвеєв М. Е. Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 55–60.

29. Статистика та реєстри. Державна митна служба України. URL: https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri (дата звернення 01.03.2024 р)

30. Красівський О., Товт В. Особливості та проблеми здійснення митного контролю в контексті європейської інтеграції. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9. № 1. С. 106-111.

31. Щодо проведення документальних перевірок у період воєнного стану. URL: https://ch.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/657064.html (дата звернення 01.03.2024 р)

32. Іванова Д.С. Актуальність реформування діяльності митних органів України / Д.С. Іванова, В.Ф. Тищенко // *Економіка та суспільство*. - 2023. - № 48.

33. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року. Розпорядження кабінету міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223 (дата звернення 15.03.2024 р)

34. ЄС продовжить підтримку України у митній сфері через Програму EU4PFM до 2025 року: названо напрямки. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ies-prodovzhit-pidtrimku-ukrayini-u-mitnii-sferi-cherez-programu-eu4pfm-do-2025-roku-nazvano-napriamki-1466 (дата звернення 15.03.2024 р)

35. Митниця розпочала пілотний проєкт пост-митного контролю. Що він передбачає. URL: https://forbes.ua/news/mitnitsya-rozpochala-pilotniy-proekt-

post-mitnogo-kontrolyu-shcho-vin-peredbachae-29012024-18834 (дата звернення 15.03.2024 р)

36. Корнійчук Н. І. Проблеми та напрями вдосконалення митного контролю і митного аудиту. *Митна політика та зовнішньоекономічна діяльність*. 2019. № 9–10. С. 64–70

37. Customs of Republic of Lithuania. URL: https://litarweb.lrmuitine.lt/taric/web/main_EN (дата звернення 16.03.2024)

38. Biljana I., Gordana D., Mladenka B. Modern management and innovative organizations. *Economic and Social Development*: materials of 41st international scientific conference (Belgrade, 23–24 May 2019). Belgrade, 2019. P. 35–43.

39. Pillaerds J. J. C., Eshuis H. Assessing suitability of adaptive case management. Information Systems: materials of 25th European conference (Portugal, 5–10 June 2017). Portugal, 2017. P. 566–580.

40. Бережнюк І. Г. Першочергові кроки щодо відновлення ефективної митної служби. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики*: матеріали IV міжн. наук.-практ. конф. (Дніпро, 27 травня 2022 р.). Дніпро, 2022. С. 94–95.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Структура апарату Державної митної служби України

Назва структурного підрозділу
Керівництво
Організаційно-розпорядчий департамент
Відділ прес-служби та взаємодії з громадськістю
Юридичний департамент
Департамент внутрішнього аудиту
Департамент по роботі з персоналом
Відділ охорони державної таємниці та технічного захисту
Департамент контролю та адміністрування митних платежів
Департамент нетарифного регулювання
Департамент митного аудиту та обліку осіб
Департамент організації виконання митних формальностей
Департамент авторизації, надання адміністративних послуг та контролю
Департамент боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил
Департамент бухгалтерського обліку, звітності та планово-фінансової роботи
Департамент матеріально-технічного забезпечення та управління державним майном
Департамент міжнародної взаємодії
Департамент з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації
Департамент профілювання митних ризиків
Департамент відомчої безпеки та контролю
Відділ з питань запобігання та виявлення корупції
Департамент транзитних процедур
Відділ інформаційної безпеки

Джерело: складено автором на основі [15].

Додаток Б

Рис Б.1. Концепція двох юридичних осіб ДПС та держмитслужби

Джерело: складено автором на основі [20].

Додаток В

Таблиця В.1

Показники ефективності протидії митним правопорушенням за період 2019 - 2023 рр.

Показник	2019		2020		2021		2022		2023	
	К-сть	млн. грн.	К-сть	млн. грн.	К-сть	млн. грн.	К-сть	млн. грн.	К-сть	млн. грн.
Порушено справ про ПМП	29 328	2225,5	14 147	2,69	28 128	2,81	11 098	2,96	11935	8900
з реально вилученими предметами	6 479	656,2	5 091	1,01	5 261	0,94	2 250	0,70	2962	0,9
в рамках міжнародної взаємодії	123	0,98	714	1,06	713	0,98	634	1,43	65	0,1
Розглянуто справ митницею	21 375	-	3 997	-	12 582	-	9 825	-	3493	-
Накладено штрафів	15582	670,7	3 777	0,18	11 805	0,49	9 263	0,77	2820	0,110
Стягнуто штрафів, накладених митницею	-	104,8	-	0,05	-	0,03	-	0,04	-	0,80
Передано справ до суду	9711	1,77	10916	2,37	9 046	2,85	5 721	3,03	6912	6400
Розглянуто судом на суму	9810	2,87	9 762	1,82	8 229	2,47	6 439	2,72	5201	2000
Прийнято судом рішень про накладення стягнень	9120	1,23	8 999	1,22	7 204	1,70	5 104	1,82	4923	1890
Прийнято судом рішень про припинення справ	1 596	0,82	763	0,61	1 025	0,78	1 335	0,89	1120	186
Стягнуто до державного бюджету	-	0,18	-	0,06	-	0,10	-	0,06	-	178

Джерело: складено автором на основі [23].